

ISSN: 0213-1366
núm. 124, any 32
desembre 1991

nous horitzons

Iris Zaida: *LES EXPLICACIONS DEL MÓN A LES SOCIETATS AVANÇADES*. Francesc Artal: *HI HA ESQUERRA PER ESTONA*. Francesc Vallverdú: *INDEPENDENTISTES I «INDEPENDENTS»*.

Josep M. Muñoz i Lloret: *PODRAN SOBREVIVIRE LES CIUTATS AMERICANES?* Josep

Sorribes: *LA BATALLA DE VALÈNCIA*. En-

ric Franch: *LA SITUACIÓ DEL DIS-*

SENY. Antonio Giordano: *L'ES-*

PANYA DELS ANYS SETANTA.

Carles José i Solsona: *Tractat del Crim Imperfecte* (1978).

Francesc Roca: *CATÀLEG*

DE REVISTES

D'ESQUERRA (4).

Projecte
Principis
d'Iniciativa
per Catalunya

Proyecto
Principios
de Iniciativa
per Catalunya

Director:

Francesc Roca

Consell de redacció:

Josep Lluís Atienza

Joan Botella

Francesc de Carreras

Josep Chabàs

Agustí Colomines

Joan Coscubiela

Ramon Espasa

Enric Franch

Emili Gasch

Andreu Mayayo

Eduard Jiménez

Miquel Molins

Emili Muñoz

Oriol Ramis

Mariona Ribalta

Ignasi Riera

Laura Tremosa

Francesc Vallverdú

Josep Lluís de Villasanté

Ricard Vinyes

Consell Internacional:

Sebastian Balfour (Londres)

Carlos Bastien (Lisboa)

Roberto Fieschi (Roma)

Gunter Flinspack (Stuttgart)

Alexandre Boviatis (Perugia)

Judit Gara (Budapest)

Barbara Gelanz (Viena)

Antonio Giordano (Modena)

Jean Jacques Gislain (Paris)

Kim Kelly (Lichfield)

Rosine Lewin (Brussel·les)

Ben Molathe (Johannesbourg)

Vicent Navarro (Baltimore)

Mark A. Neimark (Moscou)

Yuangrat Pinet (Bangkok)

Secretària de Redacció:

Cris Gadea

Directora periodista:

Marta Corcoy

Dibuixos:

Lluïsa Jover

Disseny gràfic:

Iris Zaida

Correcció:

Isuka Palau

Subscripcions:

Helena Pons

Nous Horitzons

Tel. (93) 302 75 93

Edita:

CPR, S.A.

Redacció i Administració:

Ciutat, 7

08002 Barcelona - Tel. (93) 301 05 54

Fotocomposició:

Pre-Text, S.A.

Tel. (93) 315 36 12

Impremta:

Arts Gràf. Botí - Tel. 301 45 48

Distribució:

L'Arc de Berà

Llull, 10-14, baixos - Tel. (93) 300 32 51

08005 Barcelona (Poble Nou)

Subscripció:

Per cinc unitats:

Espanya: 2.000 ptes.

Europa: 2.250 ptes.

Rest del món: 2.500 ptes.

Dipòsit Legal: B 37.808/77

ISSN: 0213-1366

NH és membre de l'APPEC

Editorials / Columnes

2. Les explicacions del món a les societats avançades. Iris Zaida. 6. Ací hi ha es-
querra per estona. Francesc Artal. 7. La tendència a la complexitat. Josep Lluís
Atienza. 9. Els independentistes i els «independents». Francesc Vallverdú. 10. Les
bones medicines. Manuel de Seabra. 11. Sóc militant del PSUC i diputat d'IC.
Ignasi Riera. 13. La veritat o la mentida. Jordi Berrio.

Lull sensible

15. Montserrat Roig. Els maquis. Gramsci i Lukács. Arnau Puig. Francesc Espi-
net. Shakespeare o la tardor. Lluís Tejedor i «apagat el foc, ara què cal fer?». Iris
Zaida.

Horitzons del món

17. Les ciutats americanes. Josep M. Muñoz.

El pensament i l'acció

19. Catàleg de revistes d'esquerra (4). Francesc Roca. 22. La batalla de València.
Josep Sorribes. 29. La situació del disseny. Enric Franch. 36. L'Espanya dels setan-
ta. Antonio Giordano.

Documents d'arxiu

40. Tractat del crim imperfecte (1978). Cares José i Solsona.

Cartes a la redacció

41. «Revolta». G. Ros. J.A. Martínez Guericabeitia. T. Pàmies. A. Serra. B. Mas-
sol. E. Rosa Fraga. Y. Dimicoli.

Llibres

43. Un manual. F.R. Noves tecnologies. F.R. Cartells. R.C.

Les explicacions del món a les societats avançades

Iris Zaida

Diffícilment podríem analitzar els canvis en el món basant-nos només en les dades globals sobre l'evolució de la població, de la producció i la distribució, i de les continuïtats i ruptures dels processos polítics. Tots ells estan influïts per les diverses «concepcions del món» existents. És cert que cap d'elles és immutable, que experimenten sovint modificacions importants, i més en períodes de mutació en grans proporcions com és el nostre. També és cert que les (diverses) concepcions del món generen utopies (de diferents tipus) i que aquestes utopies influeixen indirectament, directa o en l'acció política.

Ara: no totes les concepcions del món són del mateix tipus: algunes (que, sovint, són les d'origen més antic —i, doncs, de més llarga pervivència) no tenen cap fonament científic: l'explicació que donen no és susceptible d'ésser verificada empíricament. D'altres, es basen, en canvi, en anàlisis científiques de la societat i del seu entorn.

Les diverses concepcions del món s'influeixen mútuament, reforcen els seus trets diferencials, o bé tendeixen a la fusió o la síntesi.

Ben entès, cada explicació del món té diverses formulacions: a) hi ha una versió culta, il·lustrada i una versió vulgar, b) hi ha interpretacions monistes i autoritàries i interpretacions pluralistes i democràtiques, c) hi ha lectures progressistes i lectures conservadores, d) poden suscitar actuacions violentes i actuacions no-violentes, e) poden tenir un vessant hedonista o no: ascètic, estoic.

1. Difusió àmplia

A les societats avançades, com la nostra, a la darrera dècada del segle XX les explicacions del món de més àmplia difusió són (per ordre d'aparició a l'escena de la història) les següents:

A. Explicacions antigues

I. L'esoterisme, i totes les explicacions acròstiques, alquímiques, astrològiques, cabalístiques, criptogràfiques, enigmàtiques, hermètiques, màgiques, nigro-

màntiques, i secretes sobre l'atzar, el destí de les persones i els camins de l'univers.

II. El fonamentalisme teocràtic del catolicisme romà (i, més minoritàriament, de l'islamisme i el judaisme). Naturalment, al costat del catolicisme integrista, hi ha expressions diverses del sentiment catòlic popular tradicional, lligat, sovint, a signes d'identitat col·lectiva. (La teologia de l'alliberament, a «Difusió restringida».)

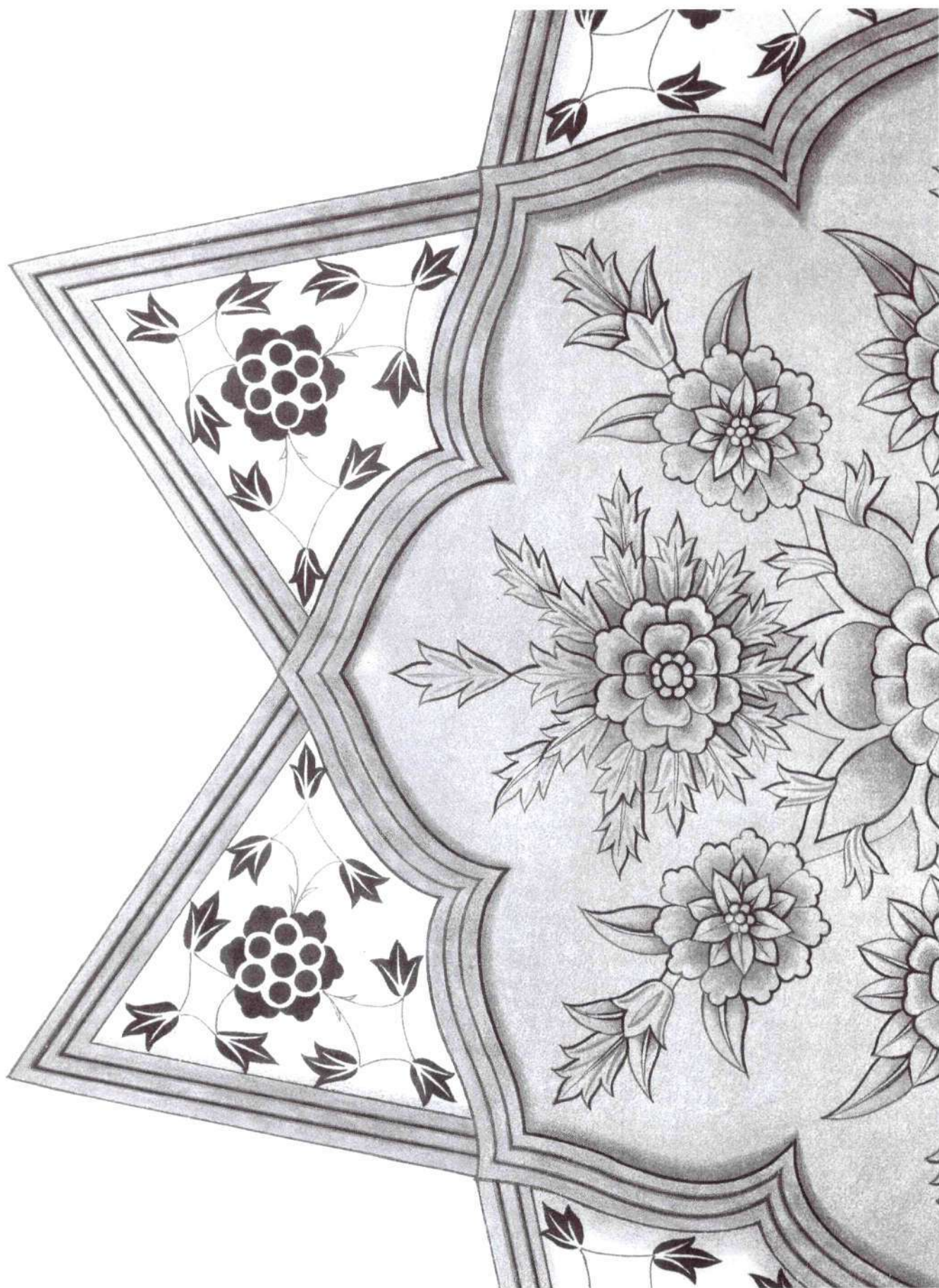
B. Explicacions modernes

III. El liberalisme autoritari, la ideologia del capitalisme salvatge, en versió culta (tatxerisme, reaganisme) o en versió vulgar (pinotxetisme, racisme sudafricà). Una versió extrema en seria el sadisme, quinta essència de l'explotació de l'home per l'home, en les seves múltiples variants utilitaristes i/o llibertines.

IV. El radicalisme democràtic, la defensa dels drets humans i dels drets dels pobles. En múltiples manifestacions: des del sufragisme fins a l'antifeixisme, des del racionalisme individualista (maçònic o no) fins a la cultura de la igualtat, la solidaritat i l'objecció, els drets dels infants o el dret a una mort digna.

V. El romanticisme, que té dues branques clarament diferenciades, des dels seus inicis al vuit-cents: a) l'exaltació de la natura, la preocupació per l'equilibri home-planeta: el naturisme, l'higienisme, l'excursionisme científic, fins a l'ecologisme actual, passant per tot un conjunt d'opcions: nudisme, culturisme, vegetarianisme, dietètica, antitabaquisme, b) la passió per la identitat col·lectiva: el patriotisme, el nacionalisme, el comarcalisme i el federalisme, i, molt minoritàriament, altres identitats, com l'iberisme, l'occitanisme, l'europeisme o la cultura mediterrània).

VI. El socialisme marxista, en les seves tres versions inicials: a) jacobina i igualitarista, b) auto-gestionària en la línia de la Commune de Paris, c) socialdemòcrata, vers la «revolució de la majoria», per la via parlamentària. I en les versions posteriors, que són, sovint, «combinacions» amb altres visions del món.

Pel mateix ordre seguit fins aquí: a) el cristianisme, b) el marxisme liberal, i el comunisme democràtic, c) l'eco-socialisme, d) el marxisme nacional-popular de Gramsci i Togliatti. O, encara, combinacions amb visions del món posteriors: a) el freudisme, b) el marxisme analític (anglosaxó), c) el marxisme «japonès».

VII. El psicologisme psicoanalític freudià, amb totes les seves continuacions, derivacions i vulgaritzacions (incloses les literàries i cinematogràfiques). El feminisme surt d'aquí, i, també del radicalisme democràtic (IV) i el socialisme (VI).

VIII. L'escepticisme agnòstic, l'escepticisme filosòfic, en versió culta i les seves múltiples manifestacions quotidianes: l'absentisme en el treball, la passió per les competicions esportives i l'automobilisme, la inhibició en la vida social, l'abstencionisme a les eleccions, l'indiferentisme religiós. Ara: cal recordar que un marxista com Paul Lafargue ha definit «el dret a la peresa», i un radical com Bertrand Russell ha fet «l'elogi de l'ociositat».

2. Difusió restringida

Al costat de les visions del món àmpliament difoses pels grans mitjans de comunicació, n'hi ha de més minoritàries, però amb possibilitats d'estendre's àmpliament segons quin sigui el curs dels esdeveniments. Aquestes altres visions són:

1. El pacifisme, i les seves aplicacions: l'objecció fiscal, l'objecció de consciència, la no-violència, la insubmissió, etc. Amb arrels a religions modernes com els Adventistes del Setè Dia, els Testimonis de Jehovà o la Fe Baha'i i l'impuls del moviment per la pau d'inspiració comunista dels anys 50, simbolitzat pels coloms de la pau de Picasso.

2. El feminisme, suport tècnic del moviment d'alliberament de la dona, amb orígenes diversos (vegeu el punt VII, supra) i diverses opcions pràctiques fonamentades teòricament. El feminisme proposa una relectura de la història i un nou concepte de la política en la qual no hi hagi separació entre vida pública i vida privada.

3. L'anarquisme, que inclou: a) el pensament alternatiu submergit, amb múltiples manifestacions en l'art, la cultura i la vida quotidiana, b) el nihilisme i les utopies negatives o escatològiques de sectors de la cultura marginal (que s'expressen mitjançant els fanzines, cert rock, etc.).

4. El racisme, la xenofòbia, el bel·licisme, el masclisme i altres manifestacions del pensament autoritari i de la militarització de la cultura. Sovint, basen

les seves explicacions en el suposat determinisme d'una pseudo-ciència: la sòcio-biologia.

5. L'internacionalisme, la solidaritat internacional, la cooperació «entre pobles», els brigadistes de Nicaragua, els «coministes» cristians i no-cristians.

6. El zen, el ioga i altres expressions culturals de l'espiritualitat oriental, amb influència en gent de tots els sectors socials.

7. La passió, sense nom, encara, per la ciència i les noves tecnologies, l'ofimàtica, la demòtica, la telemàtica, la microelectrònica, els tecnofocs, l'infoart, el vídeo-art, la teoria de la comunicació, la biotecnologia. En connexió amb el nou avantguardisme artístic i el vell snobisme del dandisme de sempre.

Ideologia i política: el cas de l'abstenció

¿Hi ha una identificació entre aquestes concepcions del món i determinades opcions polítiques? La resposta, és clar, no és automàtica, ja que les opcions polítiques són cada cop més —perquè ho han de ser— empreses polítiques recaptadores de vots i votants. Aleshores, ideologia i empresa sí que queden realment lluny.

L'exemple més clar és el del «partit dels abstencionistes». La seva actitud respon, no a una, sinó a diferents filosofies: a) l'abstenció militant, que qüestiona des de l'anarquisme, el sistema, i fins i tot proposa models alternatius. b) l'abstenció liberal que és resultat d'un càlcul hedonista sobre avantatges i inconvenients «pràctics» de la participació, c) l'abstenció com a vot de protesta, provinent dels disconformes de qualsevol ideologia majoritària o minoritària, d) l'abstenció dels escèptics i indiferents. A més, és clar, dels exclosos per raons tècniques o polítiques del cens electoral.

La suma de l'esquerra transformadora

La tradició política de l'esquerra transformadora catalana recull algunes d'aquestes visions del món i n'assaja, amb més o menys sort, síntesis (sempre provisionals) diverses. Seguint l'ordre anterior, l'esquerra és: I) esotèrica i acròstica, II) catòlica popular, III) radical democràtica, IV) naturista i ecologista, V) nacionalista i europeista, VI) socialista marxista, VII) feminista, VIII) agnòstica, IX) pacifista, X) alternativa, XI) internacionalista, XII) avantguardista. Bufa!

Ací hi ha esquerra per estona

Francesc Artal

«I mentre en el seu mal, l'home emmudeix
a mi un déu em donà de dir allò que pateixo».

Goethe: *Elegia* (1823)

A començaments dels anys vuitanta hi ha pel món occidental i també, és clar, en el nostre país, una subtil i penetrant ofensiva cultural, ideològica i política per part de la dreta. Aquesta ofensiva va coincidir en els seus inicis, més o menys, casualment o no, amb la victòria electoral del president Reagan als E.U.A. en 1980. Els símptomes d'aquest fenomen començaren a fer-se notar en múltiples fronts: només cal repassar durant la darrera dècada a les hemeroteques els temes de les conferències anunciades, els programes d'activitats culturals de les caixes d'estalvis catalanes, la reorientació de les enciclopèdies (poca producció autòctona i adaptació de les produccions de les grans editorials europees), la conversió de destacats historiadors i economistes marxistes al neoliberalisme pràctic, la moda de la nova filosofia francesa (que, com la nouvelle cuisine, té poc picant, poques espècies i poca salsa, i el rebuig per part de l'Ignasi Riera), les programacions dels diferents canals de televisió, les invasions de l'illa de Grenada (1983) i del Panamà (1989), triomfs electorals de la dreta a la Gran Bretanya, Grècia, Portugal, Catalunya..., i recentment fins i tot a la Suècia dels nostres somnis. Els exemples són unívocs en una mateixa direcció. A aquest fenomen que es mostra generalitzat, s'hi afegeixen l'ensulsiada de l'URSS i dels països europeus de l'Est (en la majoria dels quals, per cert, triomfa la dreta més vaticanista), l'intent sistemàtic d'esborrar del mapa i del lèxic, obsessivament, l'adjectiu i substantiu comunista i, també, a escala local, l'important retrocés electoral del PSUC i del PCE d'ençà de les eleccions de 1982, i la difícil recuperació d'IC i d'IU a base de «lentes hores», com diria l'Espriu. Fins i tot els partits ecologistes, els verds, estan perdent vots a Alemanya, a França, a Itàlia.

Davant d'aquesta allau, un hom podria fingir rostre de circumstàncies a l'estil de Humphrey Bogart, amb aspecte d'home-dur-tendre-impassible veient com ací no passa res encara que el que estigui passant sigui terrible, o bé posar la cara de Gary Co-

per a Sol davant del perill, d'home valent que aguanta el tipus passant la por per dins, i que sap que ha d'esperar i jugar-se-la engegant un tret precis una dècima de segon abans que l'enemic l'esclafi per sempre, si no fos que una allau és una allau i un hom, si no s'espavila ràpid, pot morir-hi colgat a sota. Hi ha, realment, una estratègia preparada, orquestrada, dirigida contra l'esquerra transformadora. O bé el que hi ha, fonamentalment, és la incapacitat de l'esquerra per a connectar amb el món real? Per què es parla tant de les escassetats de Cuba i, en canvi, es parla molt menys de les penúries de Colòmbia o del Perú? Per què els diferents canals de televisió tenen necessitat d'estar matxucant constantment que «el comunisme s'ha acabat» i que «el marxisme ha mort», si creuen realment que tot ja s'ha ensorrat? O és que, en el fons, encara tenen por i no s'ho acaben de creure?

Però la vida quotidiana segueix igual als barris perifèrics de les grans conurbacions i als pobles de les zones rurals (cada dia menys rurals, per cert). Continua havent-hi problemes de tot tipus, alguns d'ells molt greus, que els diferents governs —central, autonòmic, municipals— han d'enfrontar. La qüestió de l'habitatge és fonamental, perquè els joves no poden pagar-se una vivenda mínima per a emancipar-se i empènyer el país; segueix havent-hi atur; als barris marginats hi ha dèficit en equipaments bàsics; els mestres es queixen; la droga dura segueix fent estralls entre els joves (que no podran arribar a vells); el país continua essent poc europeu sota el punt de vista cultural i educatiu; la sanitat pública engendra cues com les que tant es critiquen a l'URSS; la justícia és poc eficaç i a vegades fins i tot poc justa; el riu Besòs segueix essent una claveguera immunda; els sindicats continuen fent vagues contra el tancament de fàbriques; els jubilats, malgrat les millores recents, segueixen menant una vida indigna. Ací hi ha molta feina per fer, bilions a invertir per a construir un país més habitable, més segur, més culte i civilitzat, més solidari.

La tendència a la complexitat

Josep Lluís Atienza

Les jornades de matemàtics i físics al voltant de la tendència a la complexitat de la matèria han estat apassionants. Per què tot tendeix a complicar-se i alhora a enriquir-se amb les noves complicacions? És dur pensar que en el fons tot i tots som el resultat de quatre partícules vagassejants que no sabem ni com ni per què van decidir-se un dia a ajuntar-se i complicar-se la vida. És dur, però també esperançador.

També la política s'ha complicat molt des que estava clar on eren els bons, on eren els dolents i amb llibertat, amnistia i estatut d'autonomia es feia una declaració de principis necessària i suficient. És dur que la política també desplegui una tendència a la complexitat. És dur, però també esperançador.

Els matemàtics es pregunten si caldrà trobar una altra forma de fer equacions per entendre el que és gran i el que és petit. Han caigut en el compte que no hi ha manera de saber com realment funciona allò que és petit, de saber com realment funciona allò que és gran si no se sap trobar la relació que fa que allò que és gran modifiqui allò que és petit i que fa que allò que és petit modifiqui allò que és gran. És dur no saber-ho, però també esperançador saber que encara no se sap.

Hem de reconèixer amb humilitat que la dialèctica de la història és més dialèctica del que pensàvem. Tan perillós és l'optimisme dels que creien que tot estava clar fins la lluita final, com el pessimisme dels que ara creuen que tot està clar i que els fantasmes revolucionaris han mort. Ens manca la paciència de l'investigador que avança de fracàs en fracàs, que segueix un i altre cop passes enrera i endavant per comprovar, corregir, encertar una mica i equivocar-se molt. Ens manca el mètode científic per saber, com a mínim, el que no sabem. Gramsci deia que una formació política és important quan és capaç de evitar o de provocar un esdeveniment.

Què és avui un esdeveniment polític? Si acceptem que la tendència a la complexitat també és una tendència de la societat, els esdeveniments polítics seran també resultat de mecanismes complexos. S'imposa una reflexió acurada sobre qui són els subjectes i els objectes de l'acció política. Si apliquem, no ja un mètode, sinó un esperit científic a l'anàlisi de la realitat d'una formació política, descobrirem que l'objecte, l'esdeveniment polític únic són les elec-

cions. Això no s'ha d'interpretar com una crítica a priori, sinó com una realitat empírica, a posteriori. Comprovem mobilització de militants, increments d'afiliació, inversió de recursos econòmics, hores de treball... i arribarem a la conclusió científica que avui a la política no hi ha altre objecte polític, altra lluita, ni altre intent de provocar o d'evitar un fet que el d'intentar modificar els resultats electorals.

La definició més plana de la democràcia, un sistema polític on hi ha eleccions lliures, s'ha convertit en la pròpia definició democràtica de l'esquerra.

La resposta a la complexitat ha estat l'especialització. El parlamentarisme avui és emissió de missatges unilaterals que no troba feed-back ni en la societat civil, ni en el microcosmos dels propis partits. Normalment sembla un «teva-meva» entre editorialistes de diaris, articulistes que van per lliure i ministres i portaveus de l'oposició. Avui un alt percentatge de les notícies polítiques neixen, creixen, es multipliquen i moren a les pàgines dels diaris. Però aquestes notícies no són esdeveniments polítics. Aquesta no qualitat d'esdeveniments es confirma quan no fan canviar ni trontollar l'opinió del ciutadà.

Els càrrecs municipals, provincials, comarcals, fan de gestors d'un microcosmos que els omple el temps i la vida, però difícilment aconsegueixen traduir la seva experiència personal en coneixement col·lectiu. S'ha afeblit la dialèctica del partit-lluita i partit-govern, i la modernització i alleugerament d'estructures ha deixat el partit-govern com a principal protagonista. El partit institucionalista, que diuen els italians. Aquest protagonisme ha creat una divisió de fet entre professionals i amateurs que fa més difícil relacionar allò que és petit amb allò que és gran.

Malgrat la voluntat participativa de dret, és molt difícil concretar una realitat participativa de fet en el si de les pròpies forces polítiques i es dona una tendència a la verticalitat. Tendència a la verticalitat que es reproduïx en la relació política-societat. La identificació de les eleccions com a únic esdeveniment polític, reforçada perquè aquestes monopolitzen ja no les despeses econòmiques, sinó els ingressos —fins i tot la quota dels associats no és més que una aportació simbòlica als pressupostos—, fan que la relació entre dirigent i dirigit, per tant entre política i societat, perdi el seu contingut dialèctic.

En aquesta no-dialèctica de relacions també hi entren els sindicats. Els sindicats duen a terme, de vegades amb un entusiasme excessiu, les seves pròpies lleis d'incompatibilitat entre sindicat i partits. Aquestes incompatibilitats, no sé si inspirades o no en els sindicats europeus, poden interpretar-se com un gest desinteressat i solidari per evitar la pluriocupació político-sindical. En tot cas, és un pas més en l'especialització, en la departamentalització de la participació en la vida pública.

L'aspiració interdisciplinària de la política d'esqueres està seriosament esquarterada. Esquarterada també per una certa supèrbia dels sindicats davant dels partits polítics, fruit de la superioritat logística dels aparells sindicals davant dels partits polítics, sobretot, si aquests són minoritaris. Una superioritat que també ve donada per un protagonisme públic i polític, també de vegades superior als partits, sobretot, si aquests són minoritaris.

És curiós que en aquest país, amb un sindicalisme amb tanta importància històrica i política —el paper de la CNT, de l'UGT, de Comissions durant el franquisme, de l'UGT i CCOO, després del 14-D—, no hi ha a l'esquerra cap formació que es reclami amb una vocació clarament laborista. ¿És possible a les portes de l'any 2000, reinventar el laborisme, amb unes relacions dialèctiques i creadores entre sindicalisme i política?

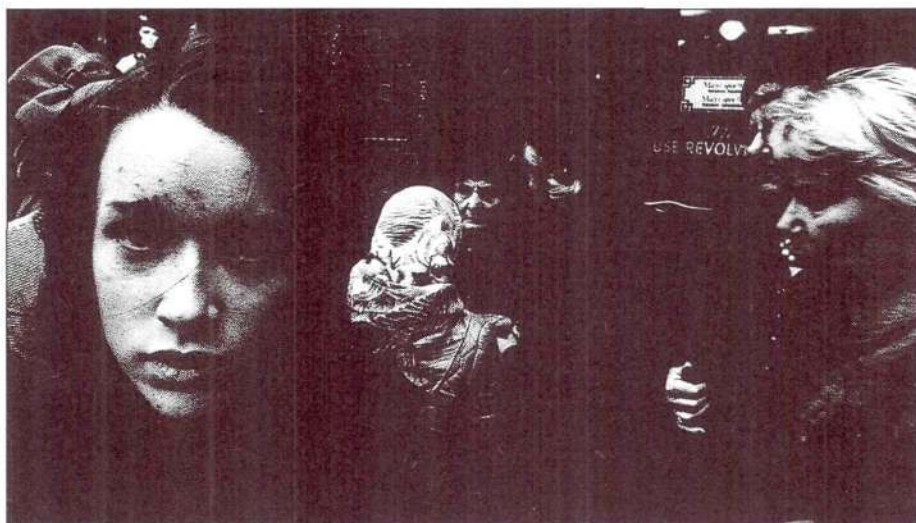
Justificar avui la relació asexualada entre organitzacions polítiques i sindicals per la no existència d'una classe obrera per la diversificació del món del treball, és un error de traducció de la tendència la complexitat dels assalariats. És cert que la relació entre assalariats s'ha atomitzat per les noves tecnologies. Malgrat això, el lloc de treball és encara el marc de

relació col·lectiva més continuat de la majoria de la societat. On es forma la massa social crítica promotora de transformacions endavant o enrera? On es medeix la temperatura social?

Les noves formes massives de consum, la recerca de la qualitat de vida no passa únicament pel salari, té molt a veure, tot a veure, amb tot allò del que tracta el món de la política, infraestructures, equips, inversions. Quan avui es vol abordar seriosament el tema del medi ambient, la defensa de l'equilibri ecològic, aquesta defensa correspon també al món del treball, a una nova cultura horitzontal de la relació de la indústria i la natura.

Avui l'avenç de les tecnologies redueix el temps de caducitat dels llocs de treball. La requalificació del treballador i la capacitat de supervivència del seu status social està molt relacionada amb què existeixi o no un model educatiu eficient i igualitari, una cultura sobre la cultura, com a mitjà de regeneració social. També com a mitjà de lluita des de trinxeres més efectives que el parlamentarisme contra els corrents soterranis de racisme i d'insolidaritat. Tenim definida una equació que no ha perdut vigència: l'aliança del treball i la cultura escrita amb minúscules. Hem d'assajar models per vèncer la instal·lació de la divisió del treball polític de vasos especialitzats i insuficientment comunicants.

L'esquerra ha de recuperar la visió dialèctica de si mateixa i de tot allò que l'envolta, per transformar-ho i transformar-se. És difícil, però si quatre partícules vagassejants i desorganitzades van decidir complicar-se la vida per inventar l'univers, val la pena seguir-se complicant la vida per canviar el món. Si quatre partícules ho van fer, per què no tu, i tu, i etc., etc., etc.?

Els independentistes i els «independents»

Francesc Vallverdú

Ara que sembla haver-se calmat la polèmica sobre l'independentisme, potser resulta oportú recordar algunes coses que sovint s'obliden en el fragor d'una controvèrsia encesa. La primera cosa que se m'acut pot semblar una boutade: ¿és segur que tots els qui es proclamen independentistes són prou «independents»? Fa trenta anys em van quedar ben gravades a la memòria unes paraules de J.V. Foix comentant el fenomen del separatisme —abans en dèiem així— de la dècada dels 30. L'il·lustre i sagaç poeta afirmava que, en plantejar-se aquesta qüestió, la seva resposta era invariable: «Als qui vam néixer separats, no ens cal el separatisme». Certament, entre els nostres conciutadans són molt pocs els qui se senten «còmodes» amb la pròpia identitat, que és la manifestació més clara de ser «independents» (en el pla intel·lectual i polític). En efecte, per ser «independents» no sols hem de tenir bastant clares les idees en el coneixement del país (la seva història, les seves possibilitats, etc.), sinó també moure'ns còmodament en els seus signes d'identitat (entre els quals la llengua ocupa un lloc preeminent), fins i tot com a punts de referència immediata. (I em temo, per exemple, que entre alguns dels aparentment més arduos defensors de l'independentisme la característica del domini de la llengua és més aviat poc important, si ens atenem a la qualitat del català que parlen i escriuen.) Però hi ha altres coses que també s'obliden. Per exem-

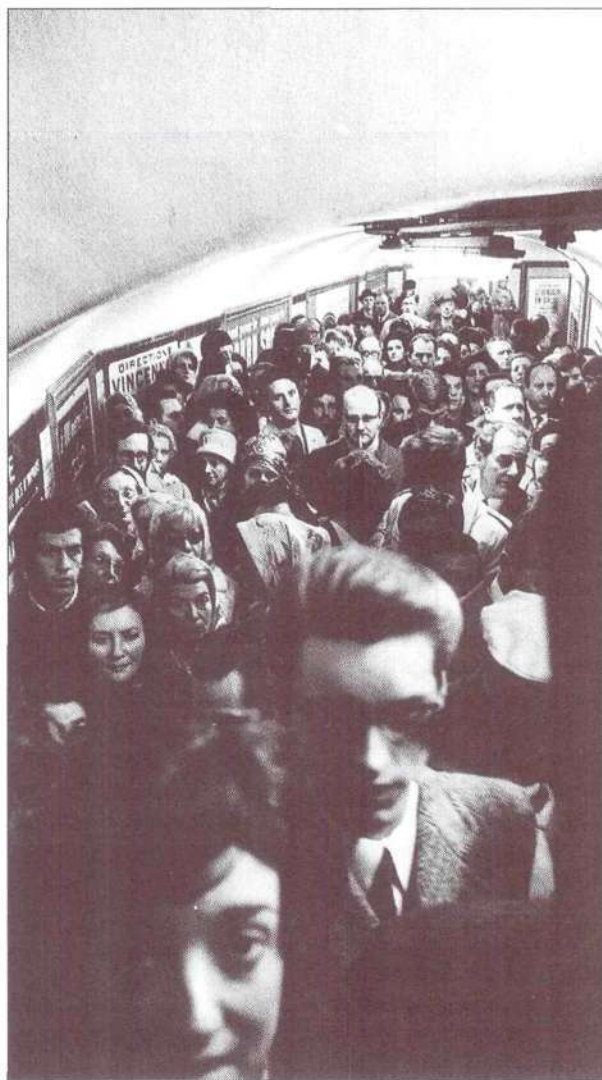
ple, els qui exulten referint-se al nacionalisme com el gran motor polític i ideològic, com fa el president Pujol, solen amagar un fet fonamental: que si el nacionalisme agressiu (el d'una «nació opressora», que diria Lenin, vade retro!) és detestable, el nacionalisme defensiu (el d'una «nació oprimida») no té necessàriament butlla per preconitzar excessos. De fet, des dels rengles progressistes sempre s'ha defensat, i s'ha de continuar defensant, que el nacionalisme, com a ideari polític —i més encara com a ideari intel·lectual— té aspectes negatius, potencialment perillosos, perquè juga amb uns sentiments que poden caure fàcilment en dinàmiques irracionals. Per mi, un dels tocs d'atenció més seriosos sobre el problema, és el conflicte iugoslau: la dinàmica bel·licista i irracional en què han caigut les parts implicades ha demostrat que veure en els serbis els «dolents» de la pel·lícula i en els croats, els «bons», és un maniqueisme lamentable que no ajuda a entendre —ni a resoldre el problema. Us confeso que a mi particularment em neguiteja molt que es compari el cas català no diguem ja amb Croàcia, sinó fins i tot amb Eslovènia o Lituània, perquè considero que cada realitat nacional és prou específica i que, en les comparances, se sol caure quasi sempre en mecanicismes i esquematismes intel·lectuals: anàlisis improcedents o propostes clarament intransferibles d'una nació a l'altra.

Les bones medicines

Manuel de Seabra

No fa massa dies es va saber la notícia que el govern prepara una reforma de l'assistència medicamentosa de la Seguretat Social. Per les poques indicacions que van sortir a públic, aquesta reforma es basarà sobretot en una reclassificació dels medicaments proveïts. És a dir, l'usuari i el metge podran triar els medicaments només d'una llista aprovada oficialment i si l'usuari prefereix un altre l'haurà de pagar de la seva butxaca. Grosso modo, és clar.

A primera vista la mesura sembla un retall de drets i privilegis ja conquerits pels ciutadans espanyols, i estic segur que no trigarà a haver-hi protestes i manifestacions contra el govern. Però, si voleu que us digui, realment jo no m'he cansat mai de sorprendre'm de la generositat de l'assistència medicamentosa espanyola. En els quatre països on he viscut, no he trobat mai un malbaratament tan gran dels diners públics en medicaments com aquí. I amb això no vull dir que els malalts no siguin mereixedors de tota l'atenció medicamentosa que els calgui. No, de cap manera, no m'estic decantant cap a posicions liberals. No; sóc i seré sempre un partidari ferotge de la medicina socialitzada. Però la veritat és que hi ha dos factors que s'han de prendre en consideració: que hi ha una tendència, d'una banda, de les grans empreses farmacològiques de viure, o almenys de treure enormes beneficis, a costa de l'erari públic, i d'altra banda que l'ésser humà és així i no acostuma a estalviar gaire quan es tracta de diners de l'Estat. No tenint encara en consideració el fet que, en les grans ciutats industrials, la quota de malalties psicosomàtiques és molt grossa. A Gran Bretanya, per exemple, un percentatge bastant elevat dels medicaments proveïts pel National Health Service està constituït per placebos, proveïts pel mateix metge, capaços de resoldre les necessitats del malalt. Els medicaments «de marca» (i és intencional aquesta al·lusió a la moda i a la vanitat) només es recepten als malalts que realment els necessiten. El fet que, entre tres o quatre medicaments iguals (i la reclassificació dels medicaments pretén arribar precisament a això), es recepti el més barat estalviarà a la Seguretat Social (a tots nosaltres) algunes desenes de milions de pessetes, que serien més ben invertides en millorar els serveis d'assistència i, per exemple, disminuir les llistes d'espera per intervencions quirúrgiques, que sembla que és el que el govern realment farà.

Entre nosaltres, aquí que ningú no ens sent, confesso que considero la Seguretat Social espanyola una de les millors d'Europa (i n'he fet de servir algunes, incloent-hi la russa, la ucraïniana i l'anglesa). La gent es queixa, és clar, i se sent insatisfeta. Ho han de fer. Perquè les coses millorin, t'has de queixar sempre, has de protestar sense parar. Jo, sincerament, em sembla que és la primera vegada que escric quatre paraules en favor de cap govern. Però espero no repetir gaire sovint l'experiència.

Sóc militant del PSUC i diputat d'IC

Ignasi Riera

Fa estrany, això de començar un article d'opinió amb una referència personal, d'identificació política i de constatació històrica. He gosat fer-ho perquè no sé com respondre a la pregunta que em plantejgen, com si t'examinessin: «PSUC o Iniciativa per Catalunya?»

Més història, encara: el PSUC neix perquè hi ha guerra feixista. I neix sota el signe del reagrupament de forces antifeixistes.

El PSUC es mou millor entre feines de tipus organitzatiu que entre els esforços teòrics de les definicions. Hi ha partits que han tingut ideòlegs de prestigi: Togliatti o Gramsci, per exemple. El PSUC no els té, quan comença a fer camí.

Ab! I el PSUC neix per unificar partits socialistes i partits comunistes, en una Catalunya influïda per l'anarquisme i sota l'impuls d'un sector que acaba de deixar la militància anarquista: el PSUC és un còctel explosiu, per tant, on es troben lletres i músiques socialistes, marxistes, antifeixistes i àcrates. Aviat, però, el PSUC s'inclinarà clarament per la III Internacional, que és la comunista. I viura per tant, també, la fascinació per l'URSS i la devoció envers Joseph Stalin.

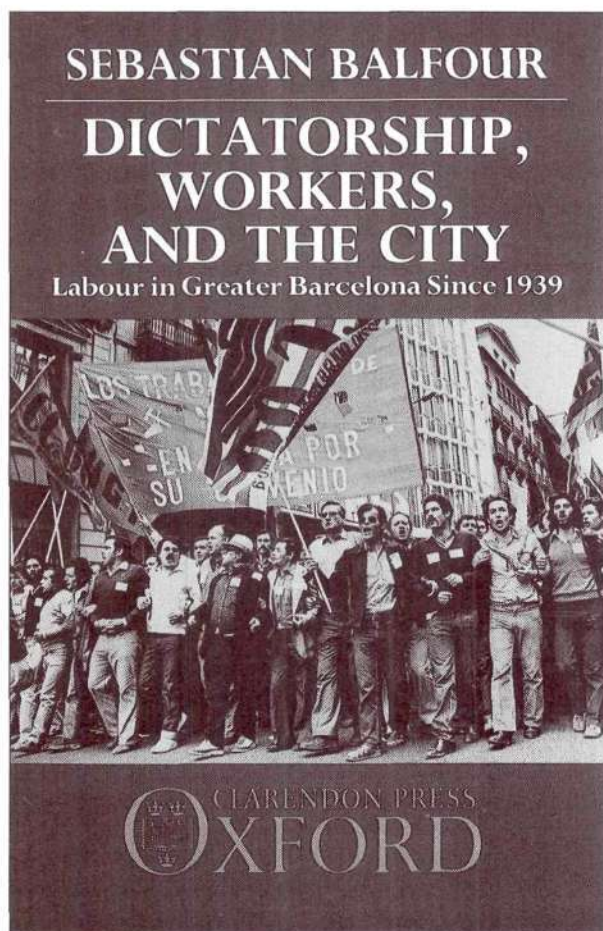
Quan, el 1974, i després d'un recorregut polític pels ravals de l'extrema esquerra —és a dir: en contacte permanent amb les polèmiques teòriques i amb les discussions tàctiques— desemboco al PSUC, tinc la impressió que he arribat a un espai serè, que fa de gresol natural de sectors ben diversos: hi trobo sindicalistes, mestres, pintors, gent de cinema i de teatre, dones capdavanteres en la lluita per la dignitat de la condició femenina, joves menjacapellans i cristians que proclamen, urbi et orbi, la seva fe religiosa. És a dir: penso que el PSUC, com el matrimoni, és una opció per fer salut i per morir en pau. Abans fins i tot d'entrar al PSUC, formalment, passo a formar part de la redacció de «Tribuna», on coordino notícies del moviment obrer al Baix Llobregat i debats sobre política cultural. L'equip que portem «Tribuna» demostra, em penso, capacitat per publicar una revista íntegrament en català, flagell contra els demagogs i contra els lerrouxistes, que desmascara les maniobres de la dreta i no s'oposa, en

cap cas, a l'autocrítica. El «Tribuna» d'aquells temps demostra, en tot cas, que el PSUC és un partit nacional català, ço és: escampat i organitzat i bel·ligerant arreu de Catalunya. Les eleccions del 15-J del 1977, viscudes després d'una campanya d'actes multitudinaris (i en una àrea on sovint el PSUC obté, pel cap baix, una tercera part dels vots emesos), expliquen l'eufòria amb què vaig assistir al IV Congrés del meu partit... i l'empenta que aquell Congrés ens va encomanar..., just a l'instant en què els taments de les tensions i de les baralles internes i dels maldecaps eren a la porta de la desfeta política del PSUC, que començava amb la dècada dels 80.

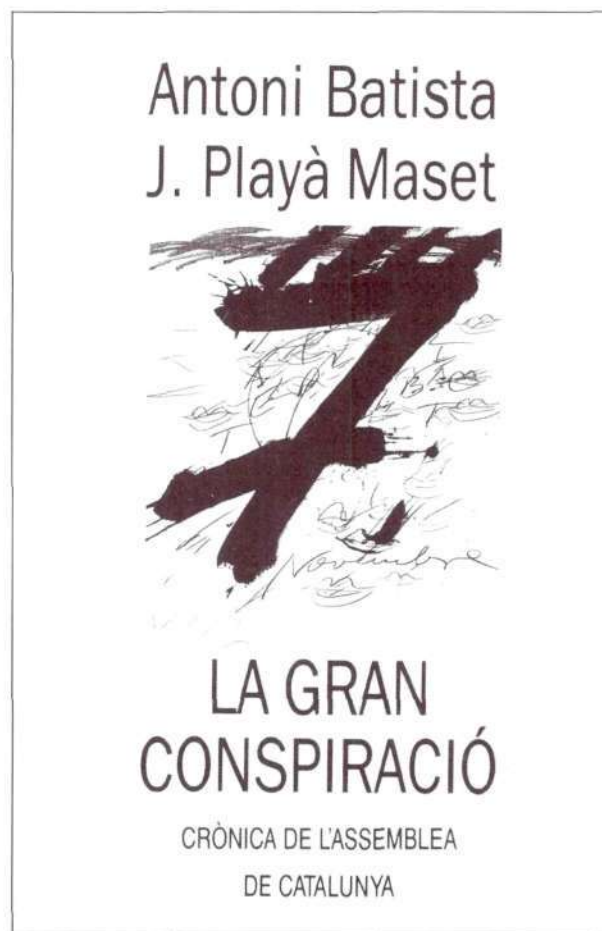
Sempre he cregut que el V Congrés del PSUC n'era l'epítafi: «aquell projecte del 1936 mor, autoerosionat, sota el pressing d'interessos polítics inconfessables». La resta... van ser derivacions d'aquell V Congrés: l'equip que feiem «Tribuna» vam abandonar la publicació. I el clima intern del PSUC va començar a enterbolir-se, amb desqualificacions, expulsions, dimissions i sectarismes de tota mena.

L'escissió posterior certificava notarialment el que la praxi quotidiana ja havia sancionat. La liquidació efectiva del PSUC coincideix, en el temps, amb l'ascens dels socialistes catalans, capaços de superar un parany subtil: el de la fragmentació entre PSC i PSOE. (¿Què hauria passat, si el vot socialista a Catalunya es dividís entre «socialistes catalans» i «socialistes del PSOE a Catalunya»?). I, alhora, coincideix amb una nova concepció de la política com a ofici, com a professió. No és estrany, en aquest context, que molts companys triïn l'opció socialista, com a punt de referència i com a modus vivendi. Els que no érem a la política per raons d'atur laboral renyem, perplexos, els companys transfugues. No ha d'estranyar a ningú que el transfuguisme ens faci tant mal i que ens resulti difícil amnistiar els que «han passat a millor vida», just a l'instant en què se'ls demanava «una mica d'amor i una mica de seny».

Iniciativa per Catalunya neix contra tota esperança. I neix gràcies al coratge d'un grapat reduït de persones. Neix... quan ja ningú no hi comptava. Neix quan la burocratització dels polítics comença a provocar angúnies morals. Neix perquè encara hi ha sensibilitats disperses que se senten hereves d'algunes

de les aromes que tant el PSUC, com l'Assemblea de Catalunya, com les mobilitzacions dels barris, com àmbits del Congrés de Cultura Catalana, com noves sensibilitats ecologistes, com mítiques mobilitzacions de joves..., se'n senten hereves i no les creuen representades entre els rengles dels socialistes catalans o d'altres grups d'una radicalitat verbal massa aèria. Uns quants, que fa anys que voldríem continuar vivint com a ciutadans dels que es limiten a votar i a complir com a contribuents, ens enganxem al projecte. L'espai que ens correspon és com un camp de gespa després d'un concert de rock dur. Les sensibilitats s'han endurit. Els mecanismes per crear adhesions polítiques també. Els referents teòrics han estat enverinats per propagandistes d'un oportunisme de cop baix. Ens sentim militants d'un PSUC que cedeix la direcció de la seva acció política a una

formació nova de trinca: IC. I crec que ho fem sense reticències, conscients que encara haurem de picar pedra o de remar com a bojos, si volem arribar a situacions més tranquil·les. Diem que sí. I ho diem perquè el nostre és un país petit, on tots els coneixem i on no serà fàcil que ens entabanin. ¿A què treu cap —si som els primers que ens vam declarar antisoviètics, en nom de la Primavera de Praga, l'estiu del 68, i després van mostrar el nostre rebuig a l'acció de l'URSS contra l'Afganistan— que ara ens distreguin de la feina, amb paral·lelismes d'ignorants crònics, que barregen PCUS amb PSUC? ¿No tenim dret a demanar que ens deixen fer, que ens deixin ser el germà, petit o gran, l'aneguet lleig de l'escena política catalana? Per cert, ¿recorden, els que ens posen pals a les rodes, el conte de H. Ch. Andersen?

La veritat o la mentida en les notícies periodístiques

Jordi Berrio

De primer, començarem amb algunes afirmacions que potser semblaran provocadores: hem d'abandonar la idea ingènua segons la qual les notícies periodístiques cal que siguin objectives; no podem creure sense més que allò que difonen els mitjans de comunicació ha de ser necessàriament cert i que aquests mitjans, si fan bé la seva feina, seran un mirall de la realitat. Dit això, hem d'afegir que el periodisme no és, no pot ser, ni cal que sigui objectiu. Tanmateix, el lector no ha de concloure, de cap manera, que propugnem un periodisme basat en la publicació de notícies falses, tendencioses o manipulades; tampoc desitgem que els professionals de la informació decantin la seva activitat a favor d'interessos parcials. Allò que volem són professionals competents, que siguin capaços de comprendre les coses que els envolten i que les sapiguen explicar al seu públic, ja que en això rau el nucli de l'activitat periodística.

Els científics, especialment els que es dediquen a les ciències de la naturalesa, sí que cal que facin un discurs neutral i objectiu, adreçat a un auditori universal. El discurs científic cal que sigui el mateix a Mallorca, a Perpinyà o a Pequín. En canvi, els periodistes han d'explicar les coses a un auditori determinat format per unes persones que tenen una cultura concreta, amb uns prejudicis determinats i una visió del món pròpia. No és igual fer referència de la Conferència de Pau de Madrid a un públic europeu que a un altre de jueu o àrab. Cal dir la veritat, tanmateix aquesta veritat s'ha d'explicar adaptada a cada audiència. Potser seria millor afirmar que la comunicació social ha d'actuar a favor dels interessos de la seva audiència.

A partir de les afirmacions anteriors, alguns diran, bé, ja ha sortit novament la noció de veritat. Però no és així ja que hi ha diversos criteris de veritat, i aquell que funciona en un context periodístic és relatiu i convencional. D'aquesta manera, potser ens caldrà afirmar que «veritat» és allò que una comunitat cultural acceptarà com a tal.

En aquest punt resulta aclaridor repassar a través de quins mecanismes es confeccionen les notícies o els reportatges que arriben a nosaltres a través dels

diferents mitjans de comunicació. De primer, tenim els professionals, que dominen unes tècniques periodístiques encaminades a fabricar notícies, reportatges, etc. a partir de la realitat social i natural. Aquests periodistes, a més de la seva capacitació tècnica, posseeixen uns repertoris de coneixements que els fan competents per tal de realitzar accions de comunicació en un àmbit cultural determinat.

D'altra banda, els periodistes treballen associats en organitzacions molt complexes destinades a confeccionar la comunicació pública. Agències de notícies, xarxes de comunicació, diaris, revistes, ràdios, televisions, etc. són instruments en el procés de convertir la realitat social en una mercaderia de comunicació.

El procés de confecció d'una notícia i la seva difusió pot resumir-se d'aquesta manera. D'antuvi, succeeixen esdeveniments de tot tipus i de naturalesa diversa. Aquests esdeveniments són observats per uns professionals que poden treballar per un mitjà concret o que ho poden fer per a les agències d'informació. Els periodistes, amb llurs bagatges professionals i culturals, per exemple, amb una idea concreta de quines coses resultaran d'actualitat per als públics receptors, presencien aquests fets i han de decidir si els recullen o no. Si decideixen que allò que ha passat pot tenir interès, redacten un missatge, segons unes tècniques periodístiques adequades. L'agència d'informació inclourà la notícia en els serveis que ven als seus clients. La notícia que ens ocupa, juntament amb un deversall d'altres notícies, arriba al mitjà de comunicació que ha comprat els serveis de l'agència. Si resulta novament seleccionada a través de les persones i dels mecanismes que funcionen en el mitjà en qüestió, llavors passarà a un procés de redacció definitiva. Es valorarà la seva importància, segons la qual la notícia anirà a una plana o a una altra; s'hi afegiran titular, entradeta o no. Finalment, rebrà la seva redacció definitiva. Redactar una notícia implica escriure-la segons uns mecanismes literaris convencionals, amb unes lleugeres tècniques de redacció específiques de l'ofici. Naturalment, la redacció serà diferent en els detalls si es tracta d'un mitjà escrit o d'un altre àudio-visual, tot i que els fonaments sempre són els mateixos.

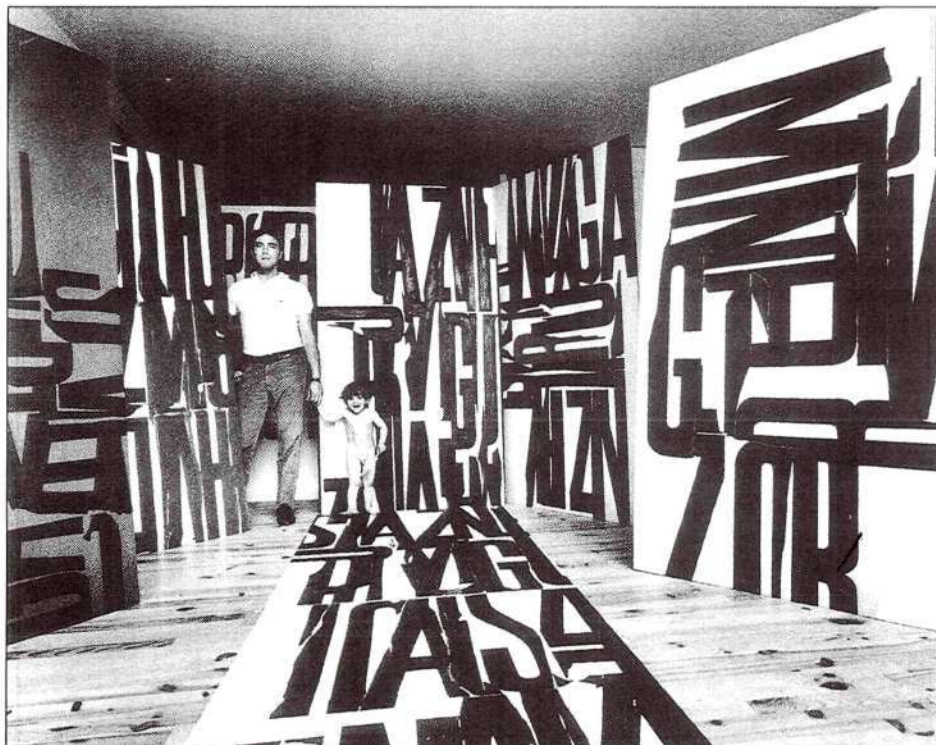
Resulta evident que des que es produeix el fet fins a la seva difusió es produeix una elaboració molt complexa en la qual intervenen nombrosos professionals. Les notícies, doncs, igual que els reportatges, les entrevistes o qualsevol altre producte que pertany als diferents gèneres literaris, són manufactures elaborades amb unes tècniques precises tal com passa amb qualsevol altre producte industrial.

La manipulació de la realitat (i aquí la noció de «manipulació» pren un sentit primari) per tal de convertir-la en notícia resulta inevitable. Sense una tal manipulació no hi hauria ni periodisme ni comunicació pública en les nostres societats de massa. Precisament, les tècniques, la deontologia i els costums que constitueixen l'ofici del periodisme van destinats a garantir que el procés de producció serà fet amb pulcritud i segons unes normes socialment consensuades.

La manipulació de la realitat fins que arriba al públic resulta, doncs inevitable. Es tracta, però, d'una manipulació feta a través de mecanismes professionals que estan al servei de les normes i els criteris consensuats dins la societat sobre allò que es pot fer i allò que no a l'hora d'interpretar, traduir, ressaltar, matisar, fer èmfasi. Ara bé, totes aquestes tècni-

ques ens han de proporcionar unes informacions, apreciacions i opinions, així com uns valors que ens permetin menar la nostra activitat d'una manera eficaç.

La comunicació en públic és quelcom de molt complex, tan complex com ho és la mateixa realitat social; per aquest motiu, el públic interessat a comprendre-la farà bé de no exposar-se d'una manera ingènua, als mitjans de comunicació. Les afirmacions que fan els diaris o els àudio-visuals, no són, la majoria d'elles, ni falses ni vertaderes en termes absoluts. Són, això sí, vertaderes o falses per a uns públics determinants. La comunicació social constitueix un sistema dins la societat, com ho són també l'activitat política, l'econòmica i d'altres. El funcionament de tots aquests sistemes està basat en normes i criteris específics. Donada la situació estratègica de la comunicació social, resulta imprescindible als ciutadans crítics, si és que volen seguir mantenint el contacte amb la realitat i si és que pretenem entendre els fonaments del seu funcionament. Un primer pas en aquesta direcció obliga a abandonar les nocions primàries de veritat, de mentida, d'objectivitat o de manipulació (en el sentit de manipulació de les consciències). L'opacitat de la societat actual ens obliga a mirar la cara oculta de les coses i a no conformar-nos amb l'aparença.

Montserrat Roig i nosaltres

El darrer article publicat, en vida (*Avui*, 10 novembre 1991) per Montserrat Roig ha estat un fragment d'una entrevista feta feia anys amb Rafael Vi-diella, un dels més grans representants («gran» per l'edat i per l'humor) del comunisme català. Montserrat Roig, com ha escrit Emili Teixidor, ha aconseguit, una cosa fabulosa: que «tot el món, de Lenin-grad a Phoenix, Arizona, fos el seu Eixample».

Ara, el món de la Roig no ha estat el món dels bells, rics i famosos d'arreu, sinó que, com ha dit Josep M. Castellet: «el rerafons de la seva obra ha estat la solidaritat amb els desheretats i amb els que no ho han tingut fàcil en la vida». És a dir: els joves, els estudiants, les dones, els vells, la gent d'esquerra, els sindicalistes, els exiliats, «els catalans als camps nazis» (1977), els assetjats, els famolencs. Montserrat Roig va recordar «l'aventura de la revolució» (1976), va somniar «el temps de les cireres» (1977), va saludar «l'hora violeta» (1980), va viure «l'òpera quotidiana» (1982), va viatjar al bloqueig d'una gran ciutat amb una «agulla daurada» (1985) i ens va dir, a tots, «dígues que m'estimes encara que sigui mentida» (1991).

Ha escrit sis articles a *Nous Horitzons*: el primer, amb Joaquim Sempere, director de la revista, es titulava: «Del 'destape' al sensacionalisme morbós» (n. 37, nov. 1977). El segon, «La lliçó del poeta Miquel Martí Pol» (n. 44, juny 1979), el tercer, «La violència de la pornografia» (n. 49-50, gener 1979), el quart: «El único camino de Dolores Ibarruri: un comentario» (n. 53, abril 1979), el cinquè, terrible: «Anàlisi de la parella al nostre temps» (n. 59, gener 1980), el sisè: «Josep Benet, entre el país somniat i el país real» (n. 61, març 1980). La seva «agulla daurada» va inspirar els «borrallons de neu i d'amor» d'Andreu Mayayo (n. 98, 1986) i els seus personatges de ficció són a «El PSUC, partit de novel·la», de Francesc Roca (n. 109, 1988). Els companys de Revolta han dit «et diem que t'estimem i és veritat».

De sobte, els maquis

Al SAT (carrer de les Monges, 2-6, Sant Andreu, Barcelona), *Final d'estiu amb tempesta* de Francesc Lucchetti, amb la direcció de Lurdes Barba i música de Ramon Muntaner. Homenatge teatral als maquis: a un carboner anomenat Salvi que, de fet havia estat capità-metge de l'exèrcit republicà.

Al CASM (Rambla de Santa Mònica, Barcelona), *El carro de fenc* i altres instal·lacions de Francesc Torres (de qui NH saludà el retorn, al CARS, de Madrid). En una de les instal·lacions, anomenada *Memòria/Amnèsia*, un nou homenatge (aquest cop, mut) als maquis. Tenim o no tenim memòria?

Gramsci i Lukács a la Fundació «Pere Ardiaca»

Del 4 al 6 d'octubre, la sala d'actes del Col·legi d'Arquitectes, a la Plaça Nova de Barcelona, plena. Jornades de debat sobre «les filosofies de la praxi i el marxisme occidental». Jornades atapeïdes, vives, amb ponències provocadores de forma i de fons, amb l'oxigen de les intervencions forànies, absolutament imprescindibles en una ciutat on tothom es coneix (la qual cosa, segons Sebastian Balfour, la fa molt més agradable que el seu Londres). Benvinguts, doncs, els amics i les amigues de Roma, Damasc, Bari, Londres i Viena!

Per a mi, un dels moments més interessants, ha estat la segona intervenció de Giuseppe Prestipino, de la Universitat de Siena i de la revista *Crítica marxista* quan ha afirmat que, avui, la força de producció dominant, ja no és el treball viu, el treball físic, sinó el que Marx, en diu «la intel·ligència geneal». Ara: per a Prestipino, això no és millor ni pitjor, depèn. Hi va haver un moment, quan s'inicia aquesta transició (intuïda per Lukács, i per Gramsci) que les forces socialistes semblaven hegemonitzar el procés, avui sembla que hagi guanyat el capitalisme, que el capital exploti, expliï, el nostre cervell, les nostres idees, les nostres sensacions...

Arnau Puig, president de l'A.C.C.A.

Tenim —l'esquerra— presidents de coses importants. Per exemple, Víctor Mora, ha estat president del Saló del Còmic. Ara, Arnau Puig (Barcelona, 1926) és president de l'Associació Catalana de Crítics d'Art, l'A.C.C.A. Arnau Puig ha fet de l'existencialisme sartrià una eina de treball de recerca constant, des de molt aviat. Escriu d'art des dels anys 50 i, com si fos un poeta jove i tímid afirma que «els tractats de filosofia que escric me'ls vaig guardant, de moment, al calaix». Molts anys a París, ara, tres anys a Roma, va ésser «Turmeda» al començament de *Nous Horitzons*. Avui pensa que «tenim consciència que allò que creiem o pensem d'una cosa i la seva manifestació real no es corresponen, hi ha una inconnexió entre la realitat i la nostra consciència d'aquesta realitat, el resultat és un pensament feble...». Però, l'Arnau Puig és —em sembla— fort, molt fort.

Francesc Espinet i jo

Francesc Espinet ha decidit interrogar la «literatura del jo» per reconstruir la història dels catalans entre 1888 i 1939. Fer història a partir de dietaris, memòries, autobiografies, records, confessions, epistolaris, ficcions novel·lesques (que amaguen autobiografies), novel·les-que-són-falses-autobiografies, etc. Francesc Espinet treballa a partir d'una certesa: «tant creïbles o tant poc creïbles són unes memòries personals com les actes d'un consell de ministres, l'article d'un diari o els comptes d'una societat anònima. Tants interessos es defensen en les primeres com en els segons». I d'una hipòtesis: entre 1888 i 1939, «es produeix entre nosaltres, a Catalunya, l'estructuració d'una societat/cultura de comunicació de masses... hegemonitzada econòmicament i política per la burgesia capital industrial, enfrontada amb un proletariat nombrós i organitzat... Les gentes treballadores viuen cada cop millor (o així ho creuen, o així ho volen fer creure) gràcies a una millor distribució de la riquesa (que augmenta en aquest període), aconseguit a partir de la contundència de les lluites obreres».

La literatura del jo constata la modernització de la societat catalana, l'espectacularització/simulació de la vida, l'alfabetització, l'aparició de la «dona nova» a certs àmbits ciutadans, el cosmopolitisme, l'urbanització de Catalunya.

A Espinet (i a J.M. Tresseres, J.Ll. Gómez Mompart i E. Marín) només un prec: que ens facin una hipòtesi per saber alguna cosa de conjunt sobre el període 1960-1990. Ho necessitem.

Shakespeare a la tardor

I a totes les estacions, des de fa dècades, segles! escriure sobre Shakespeare és com escriure sobre Marx: és una forma —indirecta?— d'escriure sobre la nostra societat, sobre nosaltres mateixos. Així, no ha de sorprendre que un renovellat, postmodern i olímpic III Festival de la tardor de Barcelona, hi hagi programat tres peces de Shakespeare. Podríem omplir tot el Festival, tots els Festivals! Pel moment, però, cap revista d'aquí pot fer el que ha fet la newiorquesa *Science and society*: dedicar-li un número monogràfic com el dedicat a l'Amèrica Llatina i un a la teoria del valor. No és, tampoc, és clar, exactament la nostra tradició. Aquí no passa com a Londres, o a Singapur, on les llibreries tenen una secció que es diu «Literatura» i una altra, de la mateixa categoria formal, que es diu «Shakespeare». No cal, però, desesperar: la difusió massiva de la seva obra entre nosaltres que Cebrià Montoliu demanava el 1907, s'ha produït finalment: hi ha diverses col·leccions de llibres de butxaca al mercat, i hi ha sèries shakespearianes a la petita pantalla.

Lluís Tejedor: «Apagat el foc, ara, què cal fer?»

Lluís Tejedor ha esdevingut un dels polítics que viu més a prop la cara oculta de la societat postmoderna. Lluís Tejedor, l'alcalde del Prat, és, alhora, l'alcalde d'una moderna àrea de nova pobresa: Sant Cosme, on ha esclatat la violència. Els mitjans —abans: els *media*— l'han assetjat. Se n'ha sortit amb una naturalitat i alhora amb una penetració poc freqüents. Al butlletí *El Prat* del mes d'octubre llegim: «que ningú no s'enganyi: no hi ha fórmules màgiques o de resolució automàtica, tot plegat és un procés, un camí que cal anar fent amb la participació dels veïns que, de la mateixa manera que aquests dies s'han mobilitzat per fer la manifestació en demanda d'un barri sense droga, cal que continuïn lluitant per un barri digne. En aquesta lluita pel futur, amb confiança, units solidàriament, hi estem tots els ciutadans del Prat». A *El temps*, n. 385, la seva resposta a la pregunta «¿s'haurien de legalitzar les drogues?» és «sí, per coherència amb una política de salut. Cal abordar la legalitat controlada de les drogues en el context d'un debat internacional. Aquesta mesura milloraria la lluita contra l'actual estat d'inseguretat ciutadana, actuaria positivament davant el risc d'adulteració i sobredosi i estimularia l'entrada dels addictes en el circuit assistencial».

Iris Zaida

Podran sobreviure, les ciutats americanes?

Josep M. Muñoz i Lloret

L'any 1942, l'arquitecte i urbanista Josep Lluís Sert —exiliat a Amèrica després de la guerra civil— recollia en un llibre titulat *Can our cities survive?* les anàlisis i les propostes que sobre el fet urbà havien fet en els anys trenta els Congressos internacionals d'arquitectura moderna.

Sert i el moviment modern partien de la convicció que les ciutats industrials havien crescut desordenadament i s'havien convertit en un caos. Per posar-hi remei, calia redistribuir urbanísticament les quatre grans activitats humanes: l'habitatge, el treball, els transports i el lleure. I per salvar la ciutat com a fenomen cultural, calia actuar decididament des de la planificació, tot proposant mesures radicals, fins i tot quirúrgiques.

Cinquanta anys després, les nostres grans ciutats han canviat força des del punt de vista de l'activitat econòmica. A Nova York, per exemple, el percentatge de llocs de treball industrials ha passat del 73% l'any 1955 al 12% actual, mentre que els serveis donen feina ara a les tres quartes parts de la població ocupada (*Le Monde*, 1-2 de febrer de 1991). Tanmateix, els problemes de les grans ciutats persisteixen, i la pregunta que es feia Sert —poden sobreviure, les nostres ciutats?— sembla tenir encara força vigència, sobretot pel que fa als Estats Units.

L'estructura de les grans urbs americanes —com Chicago, potser la més prototípica— és la d'un districte financer al centre (el *downtown*) amb enormes gratacels, voltat d'una catifa immensa de casetes unifamiliars que s'estén arreu. El *downtown* esdevé cada vegada més un sector de banca i de govern, amb els sectors associats d'advocats i d'inversió. Però la població resident en fuig, i queda com a refugi de la població marginada i pobra. Aquest és el cas de Nova York o Los Angeles, però també de ciutats no tan desmesurades, com Baltimore o Dallas.

En aquesta darrera ciutat, el cens del 1990 acaba de revelar que, per primer cop, la població hispana i negra hi és majoritària, mentre que al suburbi veí de Plano el 87% dels estudiants de les escoles públiques són blancs (*New York Times*, 23 de febrer de 1991).

Efectivament, als Estats Units, des dels anys 1950s, el moviment de les classes mitjanes cap als suburbis (unes zones residencials molt més similars a Sant Cugat que no a Bellvitge) ha contribuït a generar desigualtats econòmiques i educatives, i una polarització racial. Aquestes divisions s'han accentuat al llarg dels anys 1980s, a mesura que la creació de llocs de feina deixava enrera les ciutats centrals i sorgia als suburbis, que estan deixant de ser únicament residencials i s'estan convertint també en nous centres industrials i de serveis.

No és estrany, doncs, que empreses radicades a Nova York marxin cap a Nova Jersey i Connecticut, atretes per una imposició més baixa, i que els preus dels lloguers a la Big Apple hagin baixat per primer cop des de la Gran Depressió (*International Herald Tribune*, 29 de novembre de 1990).

Tot aquest moviment cap als suburbis té una explicació ben clara: mentre que al centre de la ciutat els impostos són elevats, la pressió fiscal als suburbis residencials és molt menor. La fragmentació del mapa municipal i la inexistència d'organismes metropolitans forts fan possible aquesta insolidarietat fiscal, que s'ha vist agreujada per la manca d'ajuts federals a les ciutats —una de les conseqüències, no pas l'única, de la lesiva política econòmica de Regan. En efecte, en la dècada dels 1980s, l'administració Reagan ha retallat la participació federal en els pressupostos estatals i locals del 25 al 17% (*New York Times*, 7 de gener de 1991).

Així doncs, qui manté el cost de la ciutat central? Els rics i les classes benestants només utilitzen els serveis de les ciutats centrals, però viuen als suburbis, on paguen molts menys impostos. A Los Angeles es va aprovar fins i tot, en un referèndum celebrat a principis dels anys setanta, una disposició que congelava els impostos municipals. Mentrestant, el manteniment de les infraestructures i dels serveis, així com del benestar social per a vells, pobres i malalts, va a càrrec de la ciutat. Un editorial del *New York Times* posava de relleu aquesta profunda insolidarietat: «Amèrica —és a dir, els Estats Units— demana a Nova York i a les altres grans ciutats que serveixi d'asil de pobres de la nació, però per ara la resta del país refusa de pagar la part que li pertocaria» (*NYT*, 7 de gener de 1991).

Les ciutats americanes, i no únicament les americanes, contenen un nombre desproporcionat dels pobres i dels afligits d'aquest món. Han entrat en un cercle viciós. A mesura que els centres urbans declinen, els que poden anar-se'n ho fan, deixant enrere una destil·lació cada cop més concentrada de pobresa. Les seqüeles ens són prou conegudes: droga, criminalitat, racisme, intolerància. El 1990 Nova York va arribar per primer cop als 2.000 homicidis anuals (*International Herald Tribune*, 4 de desembre de 1990). Un alcalde nord-americà reconeixia fa poc que havien perdut la batalla contra la droga, perquè havien perdut abans la batalla contra la pobresa.

Això ha fet sorgir un corrent crític, fins i tot en les files del Partit Republicà, cap a una política que no fa més que augmentar l'abisme entre rics i pobres. El llibre del republicà Kevin Phillips, *The Politics of Rich and Poor*, que extreia dels censos oficials dades esgarrifoses sobre la desigualtat social i racial, produí l'any passat un fort impacte polític. En aquesta mateixa línia, el ministre de sanitat dels EUA reconeixia, en un article titulat «Les ciutats americanes necessiten una croada» (*International Herald Tribune*, 8 de gener de 1991), fets com aquest: un terç dels negres-americans viuen en la pobresa; una meitat dels negres viuen en àrees urbanes centrals amb una alta incidència de famílies trencades, mala escolarització, allotjament amuntegat, desocupació i drogues; l'esperança de vida pels negres està decreixent (els nens negre tenen el doble de probabilitats de morir abans de l'any que els blancs); la taxa d'homicidis pels joves negres és set vegades més gran que pels nois blancs.

Washington, la capital, on la població negra és ma-

joritària, és alhora la ciutat amb un índex de criminalitat més alt de tot els Estats Units, i la ciutat on moren més infants: la taxa de mortalitat infantil és del 232 per mil, en oposició al 68 per mil de l'Estat de Nevada. També és la ciutat on els nadons pesen menys en néixer, i on hi ha més mares adolescents i solteres (*International Herald Tribune*, 14 d'agost de 1991). És clar que en aquest aspecte la situació no és gaire millor a certs districtes de Nova York: segons l'Hospital de Harlem, un habitant d'aquest barri negre té menys possibilitats d'arribar als quaranta anys que un de Bangladesh (*Le Monde*, 1-2 de febrer de 1991). I és la població negra la que augmenta a un ritme molt més ràpid: les taxes de natalitat entre les noies negres són gairebé cinc vegades més altes que per a les blanques, mentre que un 62% dels infants negres han nascut a cases sense pare.

Davant d'aquest panorama, l'opinió liberal i demòcrata demana una més gran ajuda federal, al mateix temps que sembla inclinar-se per un augment dels impostos, com a mesures per salvar les ciutats. El seu argument que els impostos creen civilització irrita els conservadors, els quals no poden ignorar tanmateix el deteriorament de les infraestructures.

Les ciutats no són l'únic problema dels Estats Units, però sí un dels més aparents, perquè és a les ciutats on es concentren, on es dipositen els problemes d'un país. Però no cal perdre de vista les altres grans qüestions que té pendents la societat americana: una democràcia on només vota una minoria (els més rics i els que tenen un nivell acadèmic més alt), on el sistema educatiu és un absolut fracàs, i el benestar de la qual es manté sobre el deute extern més gran del món. Són, en conjunt, massa fracassos per a un gran país.

Catàleg de revistes d'esquerra

Quart suplement

Nous Horizons publicà el març de 1990 (núm. 117) un Catàleg de revistes d'esquerra catalanes actuals. Revistes, però també butlletins que indoeixin articles d'interès general, de periodicitat variable, pertanyents a tota l'àrea de la cultura catalana, publicada per grups informals, grups estructurats, partits, sindicats, federacions, institucions públiques, fundacions, centres de treball. Ara i aquí. La realitat,

però, i sortosament, supera la fantasia, i ens hem vist obligats a publicar successives addenda a la llista inicial. Pel setembre de 1990 publicàvem un «suplement» (núm. 118), pel desembre del mateix any el «segon suplement» (núm. 120) i el juny de 1991 el «tercer suplement» (núm. 121). Ara ens veiem gustosament «obligats» a publicar un quart suplement. I seguirà...

GRUP I: TEORIA I INFORMACIÓ POLÍTICA

ACCIÓN PROLETARIA

Publicació en España dels CCI
Ap. de Correus 258
46080 València

C. SISTERÉ - DEBATS

Servei de Cultura de l'Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet.

DEMÀ REVOLTA

Publicació mensual de les Lligues Comunistes Revolucionàries i els Moviments Comunistes dels Països Catalans
Bailén, 42, 4t. 2a.
08010 Barcelona

FUNDACIÓ PER LA PAU

Butlletí
Casp, 30, principal 1a.
08010 Barcelona

INICIATIVA I TREBALL

Publicació quinzenal d'informació política
Ciutat, 7
08002 Barcelona

JOVENT

Revista juvenil. Joves amb Iniciativa.
Sant Anoni, 16, entl.
08014 Barcelona

L'INSURGENT

Publicació del Casal Independentista de Sants «Jaume Compte»
Demòstenes, 9, baixos
08028 Barcelona

QUADERNS

Emprius, club d'opinió
Provença, 203, 1r. 1a.

RAMBLA 12

Revista de l'associació promotora del treball social

REVISTA INTERNACIONAL

Corriente comunista internacional
Ap. de Correus 258
46080 València

VOCES Y CULTURAS

Revista de comunicació
Ap. de Correus 7002
08080 Barcelona

GRUP II: POLÍTICA I ORGANITZACIÓ

ALTERNATIVA SOLIDÀRIA

Apartat de Correus 5.469
08080 Barcelona

A/PARTE

Publicació contra informativa
Rec Comtal, 18, 1r. 1a.
08003 Barcelona

BARCELONA ESPORTS

Àrea d'Esports de l'Ajuntament de Barcelona
Torrent de l'Olla, 218-220, 2n.
08002 Barcelona

CARRER

Publicació mensual de la FAVB
Plaça Berenguer el Gran, 1
08002 Barcelona

CONTACTE

Full de la Direcció General d'Acció Cívica
Plaça Antoni López, 5, 4r.
08002 Barcelona

EL BIBERÓ

Butlletí d'informació consumerista del CAM/ACC
Berlínès, 1, pral.
08006 Barcelona

EL PRAT

Butlletí informatiu municipal
Ajuntament
08820 El Prat de Llobregat

ENTREACTE

Revista de teatre, cinema, televisió i vídeo
Associació d'actors i directors
Via Augusta, 35, despatx 5 i 6
08006 Barcelona

FESALC INFORMA

Aragó, 390-394, 3r.
08013 Barcelona

FULL D'ASSESSORAMENT PER A PARES**FAPAC**

Cartagena, 245, àtic
08025 Barcelona

L'INFORMATIU GENT GRAN

Àrea d'affers socials/Ajuntament de Barcelona
Ferran, 32
08002 Barcelona

PAPERS

Institut d'Estudis Metropolitans de Barcelona
Carrer 62, 420, edifici A, 1a. planta, oficina 113
08040 Barcelona

S'ARENAL DE MALLORCA

Publicació independent de les Illes Balears
Camí de les Pedreres, 30
07600 S'Arenal

GRUP III: MINORIES I POLÍTICA**AU!**

Revista comarcal dels Ports
Apartat de Correus 18
12300 Morella

BARNA JOVE

Consell de la Joventut de Barcelona
Princesa, 6, entresol
08003 Barcelona

BARRIM-BARRAM

Fulls Alternatius
Apartat de Correus 91
46760 La Vall de Tavernes

BATECS

Publicació de l'Institut d'Estudis del Baix Cinca
Apartat 116
Fraga (Osca)

CANYA!

Association «Joventut Rossellonesa»
24 carrer Maillly
66000 Perpinyà / France

CONSPIRADOR

Casal Dalt la Vila
Germà Bernabé, s/n
08911 Badalona

FULL DE RECURSOS

Districte Sants-Montjuïc/Ajuntament de Barcelona
Creu Coberta, 104
08014 Barcelona

KONTRA KORRIENTE

Joventuts Llibertàries
Plaça de la Fruita, 8
03202 Elx

LA MIRANDA

Publicació mensual
Apartat de Correus 33
08786 Capellades

LA SITJA DEL LLOP

Coordinadora per la salvaguarda del Montseny
Can Pons
08470 Campins

NOU BARRIS 9

Publicació independent de Nou Barris
Artesania, 208, baixos
08033 Barcelona

REVUELTA

Plataforma de divulgación del pensamiento libertario
Apartat de Correus 486
08700 Igualada

TINTA NEGRA

Boletín sindical de Artes Gráficas
Plaça Medinaceli, 6
08002 Barcelona

GRUP IV: DISCIPLINES I POLÍTICA**ANAR I TORNAR**

Espai obert a la creació contemporània
Col·legi d'Aparelladors i Arquitectes Tècnics de Barcelona
Bon Pastor, 5
08021 Barcelona

BUTLLETÍ

Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i Ciències de Catalunya
Rambla de Catalunya, 8
08007 Barcelona

DADES

Informatiu de l'Àrea de desenvolupament econòmic i social, ADES
Ajuntament de Barcelona

DEL MUSEU

Museu Salvador Vilaseca
Raval de Santa Anna, 59
43201 Reus

EINA

Casal de cultura
Santa Coloma de Gramenet

ESTUDIS ELECTORALS

Fundació Jaume Bofill
Provença, 324
08037 Barcelona

FAIG/ARTS

Parcir edicions selectes
Apartat de Correus 282
08240 Manresa

FENICI

Edita: Comissariat
Apartat de Correus 430
43200 Reus

INTERMÈDIA

Facultat de Belles Arts
Publicacions de l'UB
Pau Gargallo, 2-8
08028 Barcelona

L'ESCRITOR(A) DEL MES

Institució de les Lletres Catalanes
Realització: Art-Co. Trafalgar, 4, 11è
08010 Barcelona

LLIGALLS

Revista d'història
Passeig de Prim, 6, 4t. 10è.
43201 Reus

REVISTA DE FÍSICA

Societat Catalana de Física
Carme, 47
08001 Barcelona

TEMES DE DISSENY

Elisava, institució cultural del C.I.C.
Distribució: Gustau Gili
Rosselló, 87
08029 Barcelona

ZONA METROPOLITANA

Magazine d'actualitat
Prat de la Riba, 9 bis, 3r.
43201 Reus

GRUP V: POLÍTICA INTERNACIONAL**ACTUALITAT SUD NORD**

Butlletí
Roger de Llúria, 15
08010 Barcelona

GdH

Butlletí trimestral de l'associació Germans de l'Home
Junta de Comerç, 24, principal
08001 Barcelona

HdH

Boletín de la Asociación Hermanos del Hombre
Junta de Comerç, 24, principal
08001 Barcelona

INFORMES

Universitaris pel Tercer Món
Diagonal, 690
08034 Barcelona

RAITI

L'informatiu del Comitè de solidaritat amb Nicaragua
Auriga, 2
17004 Girona

THEMBISA

Butlletí d'Acció contra l'Apartheid
A.V. Vila de Gràcia
Salines, 10
08024 Barcelona

La batalla de València

Josep Sorribes i Monrabal

El darrer capítol del llibre del professor Sanchis Guarner «La Ciutat de València» es titulava «En trànsit a gran ciutat». Val a dir, per tant, que des de començaments del segle XIX, coincidint amb l'inici del peculiar procés de desenvolupament capitalista del País Valencià, la ciutat de València anava cobrint —amb avenços i retrocesos— el seu trànsit de ciutat de l'antic règim a ciutat capitalista, de ciutat de serveis d'un ric hinterland agrícola a ciutat moderna, industrial i de serveis.

Aquest trànsit té lloc —parlant sempre del període anterior a 1979— com a resultat del joc complex de variables demogràfiques, econòmiques, socials i polítiques que han estat analitzades sortosament pel mateix professor Sanchis Guarner i per tota una colla d'aplicats deixebles: Trini Simó, Mª Jesús Teixidor de Otto, Albert Peñin, Ramir Reig, l'Equip Vetges-Tú, Francesc Taberner, Juanjo López, Fernando Gaja, Juan Luis Piñón, el propi autor d'aquest llibre i tants d'altres¹.

Fins a finals de la dècada de 1950, el procés fou relativament lent com a conseqüència, tant del baix ritme d'industrialització de la ciutat —més vinculada al comerç d'exportació i a l'abastiment de béns i serveis a l'àrea central del País— com a les característiques de la seua estructura social on l'oligarquia financera, el capital comercial-exportador i el capitalisme monopolista de municipi primaven sobre el capital industrial, conferint a la classe dominant unes actituds clarament conservadores i retardatàries que ni la petita burgesia ni la classe treballadora —relativament esquifida— podien objectivament compensar. La representació política d'aquesta estructura social fou relativament coherent amb aquest estat de coses i es caracteritzà per una clara incapacitat per imprimir un ritme de modernització a la ciutat superior al que es despenia del desenvolupament de les forces productives. I això fou cert malgrat la bona voluntat —i els freqüents excessos de verbalisme— del republicanisme blasquista que tractava d'accelerar les reformes de la ciutat pensades al darrer terç del segle XIX per la burgesia restauradora amb escasses possibilitats financeres i escàs entusiasme de la classe dominant.

La lenta i deformada versió autòctona de l'Eixample de Cerdà; l'execució incompleta i tardana de la

reforma interior; el somni del Passeig al Mar; el caràcter folklòric de l'Exposició regional; les estèrils baralles del directe a Madrid; el constant conflicte dels serveis públics d'aigua, gas, electricitat i transport; la incapacitat per resoldre el problema de l'habitatge; la feblesa del valencianisme polític i un llarg etc., no serien sinó l'expressió de les fortes dificultats i entrebancs que trobava la modernització de la ciutat.

La guerra civil i el període autàrquic immediatament posterior no foren precisament elements de dinamització per a la ciutat i caldrà esperar als anys seixanta perquè, ara sí, el desenvolupament de les forces productives —possibilitat pel creixement del conjunt de l'economia espanyola i pel model de desenvolupament extensiu de l'economia valenciana— prenga carta de naturalesa a la ciutat de València. En el temps relativament breu de dues dècades la ciutat es veu sotmesa a un ràpid trànsit, a un capgirament quantitatiu i qualitatiu de la seua estructura econòmica i social.

Entre 1960 i 1980 la població de la ciutat s'incrementa notablement com a conseqüència d'un fort procés d'immigració generat per una demanda de treball molt superior a l'oferta existent. Demanda derivada de l'acceleració del procés d'industrialització de la ciutat i que es veu reforçada pel creixement dels serveis i de la construcció que du aparellat l'increment de la població. La ràpida disminució de l'activitat agrícola com a conseqüència del procés urbanitzador i la consolidació d'una estructura social «moderna» amb un clar predomini dels treballadors industrials i dels serveis, la disminució de la petita burgesia tradicional i la consolidació d'una petita burgesia de nou tipus són altres trets a retenir.

Al mateix temps, la comarca de l'Horta deixa progressivament de ser un espai agrícola per industrialitzar-se de forma que ciutat i comarca passen a formar ràpidament una conurbació o àrea metropolitana amb processos accelerats d'especialització funcional, segregació social i interdependència que, malgrat els greus dèficits d'accessibilitat, infraestructures i equipaments, fan l'àrea urbana de València equivalent a altres àrees urbanes de l'Europa Occidental. D'alguna manera, s'ha complert la transició. L'estructura econòmica i social de la ciutat i de

la seua àrea d'influència és «homologable» tot i que els valors culturals oficials continuen arrelats en el passat i que les resistències al canvi són nombroses no sols per part dels interessos dominants sinó també per part d'amples capes socials representants del franquisme sociològic.

D'altra banda, tot aquest creixement té lloc en un context de dictadura política i de preeminència dels interessos del capital immobiliari. El resultat és prou conegut i no pararem massa esment. Davant de la indefensió de les classes populars la ciutat es veu sotmesa a un procés d'urbanització salvatge on la degradació de l'hàbitat, la destrucció de la memòria col·lectiva i dels espais naturals, la manca aclaparadora d'urbanització, sanejament, equipaments escolars o espais lliures són els trets més significatius. Les escasses actuacions dels poders públics són absolutament insuficients per fer front a la demanda creixent no coberta per qui, en teoria i amb la llei a la mà, havia de fer-ho: el capital immobiliari. Fins i tot el vessant de l'accessibilitat —bàsic per al funcionament de l'aparell productiu— el transport ferroviari es veu marginat i descapitalitzat, el transport públic de viatgers (SALTUV) perd ràpidament posicions davant del vehicle privat i les infraestructures viàries —gran déu de l'època— experimenten un creixement molt inferior a les necessitats malgrat l'esforç inicial de Rincón de Arellano.

Aquest apretadíssim resum —o millor síntesi— de la història contemporània de la ciutat (demano disculpes i clemència per les grosses simplificacions obligades per l'espai), ens situa en el nostre punt de partida: l'abril de 1979, data de les primeres eleccions democràtiques des dels temps de la República a la ciutat de València. Restablides les llibertats i el joc democràtic, la ciutat i els seus governants s'enfrontaven a un repte, a una batalla inacabada i de final problemàtic que consistia, bàsicament, a transformar una ciutat gran desballestada, injusta, destrossada i poc competitiva en una gran ciutat. Per cert que potser convinga aturar-se una mica en això de «gran ciutat» perquè ja se sap que en qüestió de noms i de mots els valencians som tots uns experts predisposats a exercir el pontificat i a encetar les baralles més inversemblants. Vinc a dir-ho perquè en els actes celebrats al darrer trimestre de 1988 amb motiu del 750 aniversari i que duïen, precisament, com a títol genèric el de «En trànsit a gran ciutat» no mancàrem les veus crítiques que imputaven als impulsors de les activitats una clara megalomania derivada de la utilització d'aquest concepte de «gran ciutat». Els que així opinaven, a banda de no haver llegit el San-

chis Guarner d'on s'havia tret, com a homenatge, el títol, havien de tenir una visió grollera i quantitativista dels temes urbans perquè en un context raonablement civilitzat —o europeu— s'entén que el terme «gran ciutat» no és un problema de nombre d'habitants o d'extensió de la superfície urbanitzada sinó, ans al contrari, de qualitat en l'exercici de les funcions que la història i el desenvolupament del territori ha assignat a les ciutats que —com València— són centre neuràlgic d'espais econòmics amb un grau de desenvolupament elevat.

Deia, per tant, tornant al discurs central, que en 1979 el repte era convertir València en una gran ciutat i el conjunt de la seua àrea d'influència en una àrea urbana eficient i moderna. Parlant de la ciutat de València, l'objectiu implícit, més o menys formalitzat en els programes electorals dels partits que reixírem a aconseguir la representació de la majoria, era «reconstruir» la ciutat per tal que la ciutat de València assolira cotes acceptables d'habitabilitat, riquesa i justícia i que exercira amb dignitat el seu paper de «cap i casal» tant des del punt de vista econòmic —nucli central del sistema de ciutats, proveïdor de serveis qualificats i difusor de la innovació— com des del punt de vista cultural i polític, la qual cosa passava necessàriament per la recuperació de la pròpia identitat com a ciutat-capital i pel lideratge en el procés de recuperació de la identitat dels valencians com a poble.

En els darrers anys s'ha produït —propiciat pel joc democràtic quaranta anys absent— una forta batalla on les forces progressistes i retardatàries s'han emprat a fons. I aquesta classificació de forces progressistes i retardatàries, certament una mica maniquea, és qualitativament diferent del tradicional esquema d'esquerra-dreta perquè, com tindrem ocasió de demostrar, l'assumpte és una mica més complex i l'actuació d'agents socials i polítics assimilats a l'esquerra ha estat amb més freqüència de la desitjable objectivament retardatària. Malauradament els exemples contraris són escassos tot i que hi ha notables excepcions.

Deu anys després, el resultat de la batalla és incert. No sols perquè és un període encara curt perquè els canvis prenguen cos sinó també —i això és més preocupant— perquè l'anàlisi de les estratègies i pràctiques dels principals agents urbans donem peu, sense ser catastrofistes, al dubte i a la preocupació.

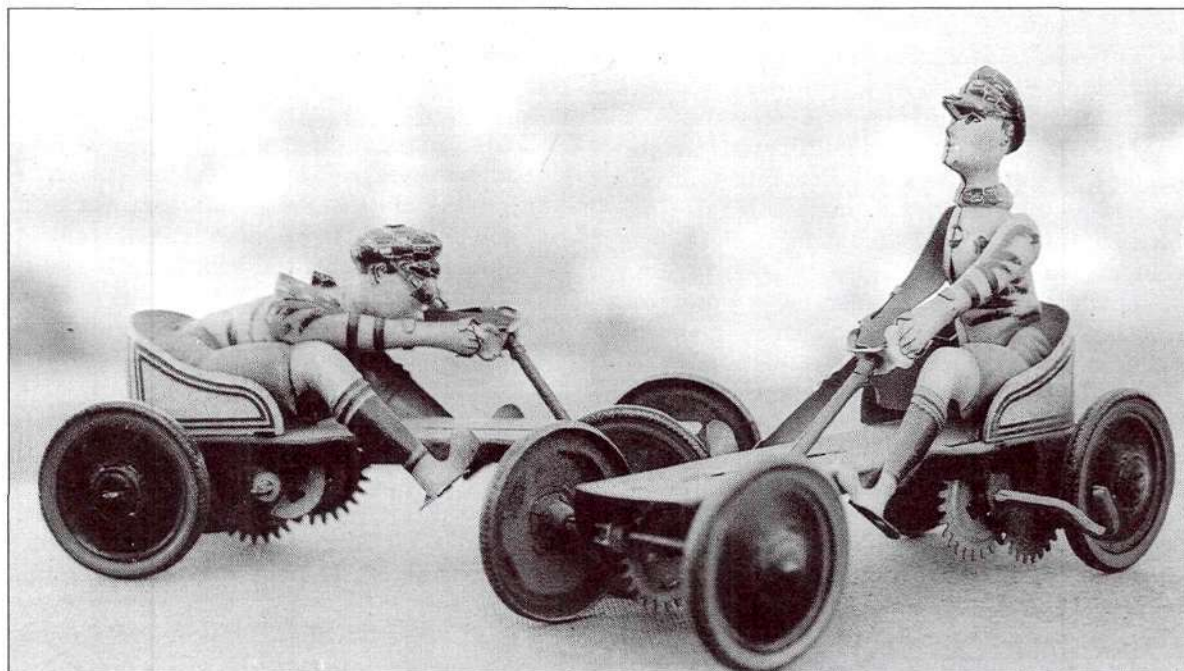
Ricard Pérez Casado —ex-alcalde de la ciutat— ho va expressar amb paraules suficientment clares:

«Ciutat articuladora de l'espai regional, punt de confluència i referència per identificar les aspiracions d'una comunitat. Ciutat mitja, capaç de desenvolupar les seues possibilitats i difondre-les sobre l'espai regional; ciutat mediocre reclosa sobre els seus defectes, submergida en el morb dels seus enfrontaments. Ciutat amb futur en el context de recuperació, de rellançament de la idea d'Europa; ciutat colonial, subalterna, seu de la mediocritat d'una comunitat regional en retrocés en raó de la dinàmica que els altres desenvolupen. Ciutat crítica, capacitada per a la difusió de la crítica creativa, estimulante, acollidora de les iniciatives públiques dels seus habitants, solidària amb un projecte de llarg abast, conjugant l'absorció de déficits del passat, i que assenta les bases del benestar d'avui i de demà. Punt de referència per a l'orgull de pertànyer a una comunitat regional, més enllà dels distingos prescindibles del passat, acollidora de la saba profunda i nutritiva que del millor del seu passat potser decantada. Ciutat per a viure i ser viscuda, en les seues contradiccions i conflictes, però al voltant d'un avenir millor i en absolut subaltern. Són opcions, en definitiva, i no depenen de l'actitud d'un o altre enemic exterior, ni tampoc de l'amistat generosa de ningú, que ningú no és procliu, en aquests menesters a la generositat, així com tampoc en altres. Depèn de nosaltres mateixos. Més que mai. Ho hem repetit fins a la sacietat i el cansament però són aquests els dilemes, les opcions i no altres foteses que ens entretenen en el camí».²

Economia i ciutat

Caldria, en primer lloc, analitzar com ha anat en aquests deu anys tot allò referent a les forces productives. Un bon llibre d'economia urbana com el *Prefacio a la Economía Urbana* de Wilbur Thompson —per citar un clàssic— explica que assolit un cert nivell de desenvolupament o grandària, la possibilitat que es produeixca una davallada en l'activitat econòmica és baixa perquè aquesta grandària actua com una mena de segur davant de la crisi. La importància dels mercats locals de treball i consum, la forta diversificació de l'estructura productiva, el funcionament generalitzat de les economies d'aglomeració o el propi pes electoral són raons suficients lligades, en termes generals, a la dimensió de la ciutat com per poder afirmar que les ciutats grans tenen menys probabilitats que les petites o mitjanes de patir crisis econòmiques profundes.

Si de la probabilitat de crisi passem a l'anàlisi de les variables que expliquen el creixement econòmic de les ciutats així com la taxa d'aquest creixement, podríem identificar la qualitat de l'oferta de factors productius i la presència rellevant de sectors de ràpid creixement com a variables bàsiques. És a dir, una ciutat creixerà, des del punt de vista econòmic, més enllà del seu creixement vegetatiu lligat a la pròpia dimensió en la mesura que, per un costat, la qualitat dels seus recursos humans, l'eficiència en l'organització de l'espai urbà i l'abundància d'iniciatives empresarials faça que la ciutat en qüestió tinga una

capacitat d'atracció o generació de noves inversions superior a la de ciutats competidores. D'altra banda, aquesta dinamicitat en el creixement depèn també del pes relatiu que tinguen en el conjunt de la seua estructura productiva els sectors dinàmics entenen per sectors dinàmics aquells que tenen una elasticitat de renda positiva (és a dir, que en augmentar la renda s'incrementa el seu consum) i un valor afegit elevat.

Per tant, el ritme de creixement no depèn tant de la grandària com de les variables adés esmentades tot i que, evidentment, un baix ritme de creixement d'una gran ciutat pot generar, en termes quantitatius, un major volum de renda addicional que el que correspondria a taxes elevades de creixement d'una ciutat mitjana.

En el cas de la ciutat de València i abans d'entrar en l'anàlisi tant del creixement econòmic que ha tingut lloc en els darrers anys com de les seues potencialitats cal fer referència a dos fets cabdals. En primer lloc, la ciutat va patir —encara que menys que la corona metropolitana— els efectes de la crisi econòmica general que, precisament, manifestà els seus efectes més greus entre 1979 i 1984, experimentant després una forta recuperació, la qual cosa vol dir que els «resultats» del conjunt del període són imputables en bona mesura al segon subperíode (1985-1989). En segon lloc, el creixement i les seues potencialitats sols es poden analitzar des de la perspectiva metropolitana i dels processos d'especialització funcional que conformen el seu desenvolupament.

Les dades del creixement

Fetes aquestes precisions —prou òbvies d'altra banda— podem començar l'anàlisi dient que totes les informacions estadístiques disponibles donen peu a fer dues afirmacions bàsiques. La primera d'elles és que la ciutat de València ha seguit consolidant en aquesta darrera dècada el model de creixement plenament vigent a l'inici del període i que és coherent amb la seua característica bàsica de nucli central d'una àrea metropolitana —que no és sols la comarca de l'Horta— de prop de milió i mig de persones, on es concentra entre el 30 i el 40% de totes les macromagnituds de l'economia valenciana (població, producció, inversió, renda, etc.) i que és la tercera àrea urbano-industrial de l'Estat espanyol. Aquesta funcionalitat de ciutat central determina un continu creixement del sector terciari (del terciari di-

reccional al d'esbarjo passant pel comerç especialitzat, la concentració de l'activitat político-administrativa i els grans equipaments) i un procés de desindustrialització que, tanmateix, és més matissable. I ho és perquè, per un costat, el pes de l'activitat industrial de la ciutat en relació a l'àrea metropolitana és encara molt rellevant i per altra —i això és més important— la inversió industrial i l'aparició de noves activitats industrials és en els darrers anys important. El procés de desindustrialització de la ciutat és cert i respon a variables objectives —accessibilitat, mancances del sòl, normativa urbanística, etc.— però determinats tipus d'activitat industrials poden trobar avantatges comparatius en la seua localització en la ciutat i això actua minvant la rapidesa del procés en termes globals.

La segona afirmació que es deriva de la pura i simple consulta de les estadístiques disponibles és que, sobretot a partir de 1985, la ciutat experimenta un creixement econòmic notable. Tant si s'utilitza la font del Registre de la Seguretat Social com si s'analitza l'evolució de la llicència fiscal, la generació de nova activitat econòmica en relació al stock existent a principis de la dècada és prou espectacular, primant, és clar, les activitats de serveis i comercials sobre les industrials. Aquesta evolució és coherent amb la conjuntura expansiva —previ sanejament i millora de la competitivitat— de l'economia espanyola els darrers anys, fenomen reforçat en el nostre cas per la favorable evolució dels mercats exteriors, fonamentalment a partir de la integració en la CEE. El fort component exportador industrial i —en menor mesura— agrari de l'economia tant valenciana com de l'àrea metropolitana de València fa del sector exterior una variable clau en l'explicació del creixement de l'activitat productiva i, sobretot, dels serveis a la ciutat de València. El comportament molt positiu tant de la Fira Mostrari com del Port Autònom no són —a banda de mèrits propis— un fenomen alié a aquesta «vocació» exterior. Un mercat de consum metropolità important completa la creixent demanda a què fa front l'economia de la ciutat. La ubicació de la ciutat i la seua àrea d'influència en el corredor mediterrani continua essent, per últim, un element geoeconòmic clarament afavoridor del creixement econòmic. L'existència d'un atur important —encara que minvant— derivat tant de la reestructuració productiva provocada per la crisi econòmica com de la pressió de la demanda de la població jove a la recerca del primer treball, és un fet preocupant des de molts punts de vista però no és, en absolut, un indicador de feblesa en el procés de creixement econòmic.

Si l'economia de la ciutat ha estat en els darrers anys expansiva, un dels seus sectors —el immobiliari— ho ha estat encara en més gran mesura. Com és ben conegut, la crisi econòmica general tingué una de les seues manifestacions més dures en el sector immobiliari. I fou així perquè a més a més de la caiguda de la demanda derivada de la paralització del procés immigratori i de la disminució de la renda disponible, la crisi en el sector immobiliari s'agreuja a causa de la feblesa de l'estructura productiva del sector i, sobretot, a l'existència des de principi de la dècada dels setanta d'una demanda especulativa o d'inversió. Aquesta demanda havia provocat l'adquisició d'un elevat nombre d'habitatges, normalment de renda elevada, que s'utilitzaven com a instrument de revalorització del patrimoni. Amb l'arribada de la crisi i de les primeres mesures de reforma fiscal, es posaren en el mercat un nombre important d'unitats residencials, la qual cosa accelerà l'excés d'oferta.

Tot plegat, la crisi arrelà de forma especialment virulenta al sector immobiliari provocant un fort increment de l'atur, la desaparició de nombroses empreses de construcció i la fallida o fortes dificultats de supervivència d'un bon nombre d'empreses promotores que es trobaren amb un stock important d'habitatges no venuts amb costos financers creixents. La crisi provocà una forta reestructuració del sector feta en règim de liberalisme menchesterià sense cap pla de reconversió i amb els consegüents processos de concentració. A la ciutat de València, la crisi del Promobanc i del grup d'Alfredo Corral, les —almenys aparents— dificultats de Vifasa i l'ascensió —digna d'un treball d'investigació— de València Urbana foren alguns exemples significatius de la versió autòctona de la crisi immobiliària.

Amb la recuperació econòmica iniciada al 1985, el sector immobiliari començà també un procés de recuperació que en dos o tres anys es convertiria en «boom». Aquesta vegada la recuperació es farà sobre bases diferents: la creixent demanda no provindrà d'una continuïtat del procés d'urbanització sinó de l'increment de les rendes, l'afloració de diners negres i l'arrossegament produït per la demnada del sector terciari. Els mecanismes especulatius tornaren a aparèixer i el preu del sòl es disparà sense cap intervenció oficial. Sols molt tardanament —encara està per aprovar la nova normativa— el govern reaccionà com si acabés d'assebentar dels efectes nocius i distorsionadors que el fortíssim increment dels preus del sòl i l'habitatge tenia en al distribució de la renda, la inflació —encara que l'IPC reflecteix molt poc

el component immobiliari— el «racionament» de recursos a altres sectors productius, etc., efectes tots ells ben analitzats pel professor Secchi.³

El fenomen ha estat general a tot l'Estat tot i que Madrid i Barcelona han patit les conseqüències més espectaculars. A la ciutat de València, els estudi de Pérez Montiel⁴ permeten parlar, com a mínim, d'una duplicació del preu del sòl en els darrers cinc anys. En aquestes circumstàncies la construcció d'habitatges ha tingut una clara recuperació encara que la no aprovació del Pla General fins a desembre de 1988 ha ralentitzat el procés. En resum, el sector immobiliari també ha tingut un comportament expansiu en aquests darrers anys encara que, en aquest cas, els efectes negatius poden estar superant clarament els efectes beneficiosos —no tants com es creu— que l'increment de la construcció d'habitatges genera a la resta de l'economia local.

Amb totes les matisacions que es vullgen, sembla, per tant, indiscutible per al desenvolupament de les forces productives a la ciutat en aquesta darrera dècada ha estat important i que les veus que identificaren la pèrdua de població de la ciutat —que explicarem de seguida— amb la «crisi» de la ciutat eren desencertades i una mica catastrofistes.

La constatació del comportament expansiu de l'economia local no ha de ser, però, motiu d'auto-satisfacció complaent. L'expansió és compartida per altres ciutats competidores i, que se sàpiga, els cicles expansius en l'economia no tenen el costum de ser eterns. Val a dir, per tant, que seria un xic suïcida instal·lar-se en la confiança il·limitada en el dinamisme dels agents econòmics de la ciutat. L'anàlisi de l'oferta de factors productius existents i de les seues limitacions i la identificació de les línies d'especialització més adients de l'estructura productiva són, en aquest sentit, uns bons antídots davant del conformisme i, alhora, un exercici de reflexió necessària.

Viure a València: millor o pitjor?

De la ciutat-fàbrica a la ciutat-jardí. De l'acumulació al consum. Una ciutat per a viure, clamen els eslògans. València, deu anys després. És hora de fer un balanç, de veure si la «qualitat de vida» dels ciutadans de València ha sofert o no millores substancials.

Parlar de la qualitat de vida té com a primer problema —i no menut, per cert— el posar-se d'acord sobre el contingut del concepte per tal de no caure en diàlegs babelians. El concepte de «qualitat de vida» té l'inconvenient de ser un «macroconcepte» —com és el d'«economies d'aglomeració»— i com a tal, estar compostat per un conjunt de variables amb un pes relatiu la ponderació del qual té un grau de subjectivitat important.

Com que no és qüestió d'instal·lar-se en la confusió, podem establir, per conveni, que el nivell de «qualitat de vida» urbana depèn de l'oferta de béns i serveis públics —és a dir de consum no rival i no depenents del nivell de renda— que té lloc en un espai i temps concret. Com que no hi ha un nivell «òptim» independent dels valors socials i culturals —tot i que les comparacions poden ser molt útils— la forma més senzilla i realista d'abordar el problema és analitzar l'evolució temporal d'un conjunt o bateria d'indicadors que prèviament cal definir i que, degudament ponderats, podrien constituir un únic «índex» de qualitat de vida. La elaboració d'aquest índex i de la consegüent bateria d'indicadors és una tasca pendent que ajudaria no poc a objectivitzar una mica les de vegades acalorades discussions sobre si la qualitat de vida és millor o pitjor que abans.

En aquest sentit el petit escàndol organitzat per l'aparició d'un spot publicitari a l'Ajuntament de València en la versió espanyola del Washington Post fou alligador de la facilitat amb què el terme «qualitat de vida» s'utilitza políticament. Hi hagué esqueixament general de vestidures perquè a l'spot —dirigit als inversors— se'n deia que «The quality of life couldn't be better», en clara referència al benestar climàtic, l'amenitat de la vida urbana, etc... Aquesta afirmació fou descontextualitzada i interpretada com una «mentida», una provocació i la decisió d'anunciar-se com un balafament innacceptable de quatre milions i mig de pessetes (sic). Potser s'hauria d'haver posat a l'anunci el llistat i localització dels solars sense tanques, clots, voreres inexistents, llacs artificials i altres meravelles que, que jo sàpiga, tenen totes les ciutats espanyoles i no espanyoles en major o menor mesura. O, millor, segons l'erudita opinió dels crítics, una ciutat ha de renunciar a qualsevol propaganda exterior mentre no estiguen resolts els problemes d'urbanització. Viure per veure.

Bromes i «boutades» a banda i tornant al discurs central, el que és cert és que malauradament no disposem de cap estudi una mica objectiu de l'evolució

de la qualitat de vida a la ciutat en la darrera època i en aquest estat de la qüestió tot és molt més opinable. Per no tenir, no tenim a l'abast ni tan sols una enquesta d'opinió que ens donara a conèixer la percepció dels mateixos valencians. Les enquestes d'opinió són segons sembla, un malbarat. Llavors, l'únic que poden fer es tractar de respondre amb una mica de seriositat i ponderació a la pregunta central de si la qualitat de vida a la ciutat de València ha millorat o no sensiblement en els darrers anys.

Dades poc demagògiques

Doncs, bé, anem al gra. Si ens atenem a les dades proporcionades amb motiu del debat sobre «l'estat» de la ciutat en juliol de 1988 caldrà donar una resposta positiva a la qüestió. L'esforç fet en l'escolarització, la duplicació de la superfície d'espais verds, l'acceleració donada a la construcció de la xarxa bàsica de col·lectors, l'extensió de l'enllumenat, la millora substancial de la neteja de la ciutat, el creixement de les instal·lacions esportives, la reestructuració i millora de l'oferta de transport públic i la reforma i potenciació de la policia local són algunes de les «realitzacions» inqüestionables dels deu darrers anys en l'àmbit del que podem entendre com qualitat de vida. Per tant, el nostre hipotètic índex hauria, de seguir, evolucionant favorablement.

Tanmateix, és igualment segur que la també hipotètica enquesta d'opinió ens donaria una visió menys idíl·lica que la que proporcionen els «balanços» de gestió. I no perquè aquests sigan poc verídics —puc dir-ho amb coneixement de causa— sinó perquè la tasca realitzada és clarament insuficient si la posem en relació amb les necessitats persistents. Díficilment podria ser d'altra forma si s'avalua com cal el dèficit quantitatiu i generalitzat del que es partia en 1979 i es cau en el compte de la insuficiència de la despesa pública local.

Encara que Martín Quirós ens té acostumats a veure l'escandalitzat pel més de 200.000 milions de ptes. que suposa la despesa pública local des de 1979 i que, segons ell, s'ha malbaratat, la veritat és que fent una mínima anàlisi de la composició de la despesa les coses són ben diferents. Descomptant les despeses de personal, les contrates globals —de cost creixent per la millora dels serveis— i el deute, el marge de maniobra de la despesa ordinària és realment reduït. D'altra banda, una inversió anual de 5.000 milions

en terme mig és clarament insuficient per atendre les necessitats lligades a la millora de la qualitat de vida, sobretot quan es pren la decisió de dedicar part dels recursos a inversions estratègiques, política que ha estat fortament contestada com comprovarem quan parlem dels conflictes urbanístics.

Argumentar que el gran dèficit existent i l'escassetat dels recursos financers expliquen sense massa problemes la insatisfacció per la insuficient millora de la qualitat de vida no és cap justificació vers els evidents errors i insuficiències de la gestió pública local dels que també parlarem. Com tampoc és exculpatori assenyalar que hi ha aspectes importants de la qualitat de vida urbana com l'educació, la sanitat i els serveis socials, la seguretat ciutadana o l'increment fortíssim del preu de l'habitatge, que no són precisament motiu de satisfacció per a la majoria dels ciutadans, la millora dels quals correspon en bona mesura a l'administració central o autonòmica.

Matisacions a banda, la qualitat de vida a la ciutat de València ha millorat incontestablement els darrers deu anys però encara està lluny de cotes simplement acceptables. No caldrà fer ara i ací un memorial de greuges. Passejar per la ciutat i escoltar les converses són dos bons mètodes per contrastar coses tan evidents com la deficient urbanització de la perifèria urbana, la degradació d'extenses àrees del centre històric, els greus problemes de tràfic, la contaminació de les platges o la palesa insuficiència dels serveis socials, per posar alguns exemples. Acceptar aquesta realitat —coneguent les causes— és condició necessària per a la formulació i execució de polítiques coherents. Utilitzar l'evidència —l'encara baix nivell de qualitat de vida— com instrument de negociació d'altres polítiques també necessàries és molt més discutible.

Notes:

1. Una darrera aportació a la història contemporània de la ciutat és el llibre *«València 1837-1988: en trànsit a gran ciutat»*, llibre que es troba en curs d'edició i que recull un magnífic treball de Ramir Reig complementat per aportacions de Vetges-Tú, Vicent Ventura i Josep Sorribes.

Així mateix, l'interessant treball inèdit de Juan José López Hernando, *Hacienda Municipal y Construcción de la ciudad: Valencia 1940-1980* constitueix una aportació fonamental a la història hisendística —i no sols hisendística— de la ciutat que complementa l'anàlisi realitzada pel mateix autor del període precedent.

2. Pérez Casado, Ricard: *Ciudad y Comunidad (XII): Valencia: un reto a su alcance*.

3. Secchi, Bernardo: *«El sector edificación y la propiedad del suelo en un proceso de desarrollo económico»*, en F. Indovina (ed.) *«El despilfarro inmobiliario»*. Ed. Gustavo Gili, 1977.

4. Pérez Montiel, Manuel: *«El estudio de los precios del suelo en la ciudad de Valencia»*. Inèdit. Treball realitzat per encàrrec del Centre de Gestió Cadastral i Cooperació Tributària, València, 1987.

La situació del disseny a Catalunya

Enric Franch

ODA NOVA A BARCELONA

Fragment.

Joan Maragall, 1909

— Corre enllà, corre enllà, corre enllà, Barcelona,
que ja et cal ésser una altra per ésser la que deus;
perquè ets alta i airosa i fas molta planta,
però bé et falta encara molt més del que tens.
Ets covarda, i cruel, i grollera,
Barcelona, però ets riallera.
Perquè tens un bell cel al damunt;
vanitosa, arrauxada i traçuda:
Ets una menestrala pervinguda
que ho fa tot per punt.
Alces molts gallarets i penons i oriflames,
molts llores, moltes palmes,
banderes a l'aire i domassos al sol,
i remous a grans crits tes espesses gentades,
per qualsevolga cosa acorruades
entorn de qualsevol.

El disseny, entre realitat i desig

Aquest any, ens ha portat, per primera vegada, la Primavera del Disseny, i així, els esforços dels seus organitzadors s'han vist compensats per l'esclat d'un gran nombre d'activitats i del ressò en els carrers de veus que entonaven: «Disseny! Disseny! Disseny!».

Darrerament, aquest mot entrelligat a les onades de «modernitat» barcelonines, ha anat apareixent de forma continuada als mitjans de comunicació, i sovint en situacions contraposades. Es llegeix que Barcelona i el disseny català són l'alternativa per Europa, i poc més tard es parla de la crisi del disseny a Catalunya. Crisi que, com el mateix Llàtzer Moix ens explica (1), sigui real o inventada, esdevé un fet que evidencia sobretot la feblesa de la nostra cultura en aquest àmbit. Cultura, d'altra banda, fonamentalment barcelonina, ja que el disseny a l'Estat i a Catalunya és, sobretot, un tret barceloní.

Entre tantes anades i tornades, però, per aclarir una mica les coses i poder avançar en les nostres argumentacions, hem de recordar, ja que molt sovint ho oblidem, que el disseny és sobretot un fet estructural, un fet indestruïble del camí ineludible cap a la modernització.

És per això, i insistim que el disseny no es pot veure únicament com un mitjà que condiciona la forma de les coses i estableix els nivells per la seva valoració, que el disseny s'ha d'entendre com un procés lligat totalment al fet productiu, com un mecanisme propi de les societats modernes que condiciona la producció d'objectes econòmics i culturals.

Massa vegades es parla de disseny des de fora. En parlen dissenyadors i arquitectes des del seu món d'idealitats, discutint els models que s'han d'adoptar. En parlen les institucions, presentant les fórmules que cal utilitzar per augmentar la competitivitat de les mercaderies. En parlen els polítics per prestigiar el seu discurs i les seves realitzacions. Però malgrat tot això, manquen discursos on aquesta activitat es vegi entrelligada a tota la nostra realitat sencera, a tot el procés de disseny, contemplant, tant els problemes de la conceptualització i valoració, com els de la producció i la venda; conjunt de fets que d'altra banda s'han d'entendre com un continuum concret que es realitza en un lloc i una situació també concreta, en aquest cas, lloc i situació que és el nostre.

El disseny, per un altre cantó, també és un fet històric. És per això que moltes vegades ens sorprenem quan llegim comentaris on el disseny sembla que

hagi aparegut com un bolet, com si fos quelcom que ha sorgit enmig de la folia de «moderno» que creix en la ciutat i al voltant dels grups de noctàmbuls que el consumeixen de barra en barra.

La realitat és que el disseny a Catalunya no és una cosa d'ara. El disseny ja està present en les formes productives tradicionals i sobretot en el moment del pas de la manufactura a la industrialització. Està, doncs, implícitament lligat a la tradició gremial i als oficis, tradició que ha estat molt forta en el nostre país, important per un costat i malmesa per l'infeliç acabament de la guerra de successió i pel Decret de Nova Planta de 1716, que clou el sistema polític català.

Des d'aleshores, els intents de modernització dels aparells polítics administratius i de producció han estat una successió de fets impossibles, d'accions aïllades i de proposicions inacabades.

Així, molt més cap aquí, la recuperació, primer, que s'inicia amb la Mancomunitat, la creació d'un gran nombre d'institucions, entre les quals cal destacar l'Escola Superior de Belles Arts, i l'intent de modernització pedagògica i institucional feta des de dins, que hauria fet possible disposar d'unes bases sòlides pel desenvolupament d'un sistema cultural i productiu consistent i autocentrat, i segon, la connexió amb els corrents més progressistes del panorama internacional, van quedar un altre cop entroncats tant per l'advertiment a Espanya de Primo de Rivera, com per la Guerra Civil.

Amb tot això, el pas del Modernisme al Noucentisme i posteriorment al Racionalisme estava garantit (2), i de les mans de la més o menys influent burgesia culta, els fils de connexió entre els models europeus de l'avantguarda i la cultura del nostre país estaven traçats, assegurant-se un nivell de qualitat sovint admirable, però malauradament, amb mancances greus en les bases estructurals.

Després de 1939, la recuperació va ser molt més difícil i amb la desmembració que va portar el franquisme les úniques aportacions possibles venien del treball individual i de la constitució d'una cultura de resistència que s'articulava sobre les bases i tanmateix, les contradiccions dels moments anteriors.

El retrobament, en sectors molt petits, del Racionalisme progressista del GATPAC, la creació del Grup R, el treball del FAD i de les seves seccions, l'atenció en els Belles Arts i sobretot la sensibilitat dels sec-

tors del catalanisme tradicionalista i de la democràcia cristiana cap a les qüestions de la llar van fer possible que en un medi de benestar econòmic mig alt, es desenvolupessin models estètics remarcables.

En aquest moment, el disseny barceloní gira sobre els models escandinaus i de l'organicisme cultural italià. Els estàndards del mercat i de la producció estan condicionats pel poc consum i per les sèries petites. Els dissenyadors són els professionals, principalment moblistes i interioristes que treballen i munten botigues a la part alta de Barcelona. Moltes vegades són també els arquitectes més sensibles a aquests temes que es veuen obligats per acabar les seves obres amb dignitat, a dissenyar els objectes que no troben en el mercat.

La producció d'aquests anys és d'un disseny certament marginal en el sentit que està desconnectat de la marxa econòmica central del país; país amb una economia condicionada per l'autarquisme on viu.

Només amb el desvetllament econòmic i amb una certa recuperació molt tardana i feble respecte a Europa, apareixen símptomes que indiquen que aquestes propostes minoritàries s'integren al país real. Situació que coincideix amb els muntatges dels Hogarhotels de 1966, 67 i 68, i del Congrés de l'ICSID a Eivissa el 1971, organitzat pel ADI-FAD. Possiblement són aquests realment els anys de constitució del disseny català.

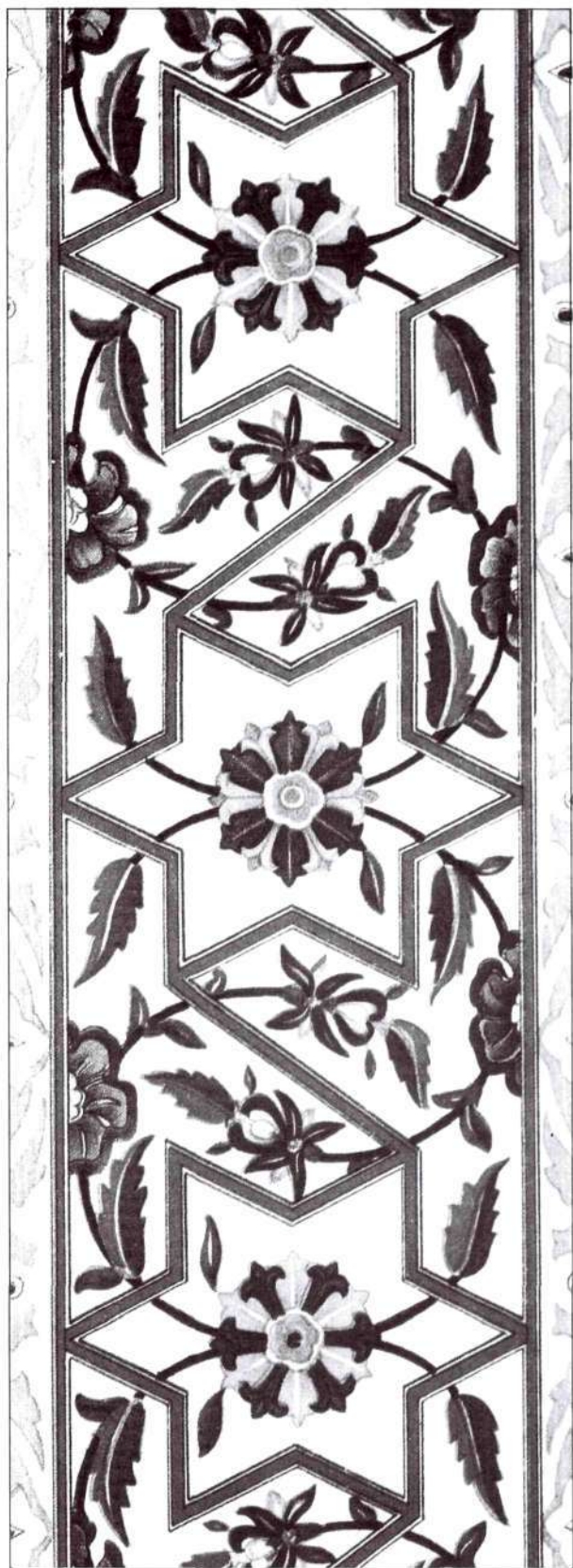
Disseny i institucions

Explicar mínimament quina és la situació real del disseny en el nostre país esdevé sovint una tasca feixuga, sobretot per la dificultat de disposar de la informació adequada.

Si ens atensem al marc associatiu i institucional no hi ha diferències respecte al nombre i la quantitat dels models emprats respecte als nostres veïns, sobretot europeus. Les distàncies es manifesten quan observem, per exemple, els aspectes constitutius.

Segons dades del World Design Sources Directory (3) de 1980, el nivell d'associacionisme espanyol, quasi únicament català, respecte a altres països europeus és només lleugerament inferior. Referides al disseny industrial, Espanya té sis associacions registrades, en contra de Dinamarca, 7; Finlàndia i el Regne Unit, 11; Suècia, 9; i França, 14. Però si veiem les diferències respecte a la composició d'aquestes, les xifres ens allunyen molt considerablement dels nivells europeus.

A Suècia, segons el mateix directori, la Föreningen Svensk Form té 6.500 membres, l'Associació de

Dissenyadors Industrials té 175 membres i l'equivalent independent 400. L'Associació d'Il·lustradors 432 membres i la de Disseny Tèxtil i de Moda 165 membres.

A Anglaterra, la Society of Industrial Artists and Designers té 7.000 membres i la Design and Industries Association 700.

En el mateix país, un fet molt indicatiu del grau de desenvolupament adquirit al voltant del disseny és la tasca del Design Council. Aquesta institució governamental creada el 1956, vetlla per la integració del disseny en l'economia i la societat anglesa. Té 350 persones empleades i des de la seva constitució, publica diverses revistes periodístiques estables. Fomenta el debat públic, dóna servei a la indústria i als dissenyadors, investigant i proposant solucions als problemes del disseny en el seu país.

L'associació de dissenyadors professionals alemanya (VDID) Verband Deutscher Industrie-Designer e, v, fundada el 1959, amb seu a Düsseldorf tenia el 1977 repartits en 5 grups regionals, 9 socis d'honor, 300 ordinaris, 169 estudiants i 11 firmes de suport.

Les xifres pel que fa al nostre context són força diferents.

L'ADI FAD, constituït el 1960, en el catàleg de 1990 presenta 157 socis ordinaris, 33 socis protectors, 79 socis estudiants i 34 adherits. L'ADP, associació de caràcter estrictament professional, es va crear el 1978. Està constituïda segons el seu últim (10) anuari, Plural Design, per 68 membres.

Un cas molt representatiu és el BCD (4) centre de disseny industrial de Barcelona, resultat de l'impuls d'un petit grup de professionals enlluernats pel seu homònim anglès de Harymarket Street a Londres. Aquest centre va iniciar la seva activitat l'any 1973, transformant-se el 1976 en una fundació privada, on hi participava un gran regitzell d'institucions molt heterogènies.

La creació d'aquesta entitat es va produir fora de temps, ja que en aquests anys, les experiències similars europees ja havien entrat en una forta crisi, salvant-se únicament l'IDZ de Berlín gràcies al fort pressupost i a la genialitat del seu Director, François Burkhardt.

De tota manera, el que ha marcat més el paper d'aquesta entitat ha estat la seva fórmula de finançament, ja que per sobreviure ha hagut de funcionar com una empresa de serveis, caient en les contradiccions que inevitablement sorgeixen en una empresa privada que vol complir com un servei públic i convertint-se sovint en lloc d'un mitjà de coordinació i potenciació dels recursos existents en un

competidor amb suports institucionals. És així que, de forma molt limitada ha pogut garantir el paper que els seus promotors pensaven que havia de fer.

Una altra dada rellevant que indica per comparació la nostra dimensió s'extreu de la publicació que el 1982 fa la Central School of Art & Design (11). Aquesta escola fundada l'any 1896 a Londres inaugura un departament específic de disseny industrial el 1946 i un de disseny de mobiliari el 1963.

Aquesta publicació presenta el treball de 83 dissenyadors graduats en aquesta escola entre 1951 i 1981, que treballen independentment o integrats en 68 estudis professionals diferents. Els treballs presentats han estat editats per 167 empreses i s'ordenen en 38 àrees de productes també diferents. En el nostre país no hi ha cap informació equivalent.

Una altra publicació anglesa que mostra dades que permeten establir el grau d'immaduresa del disseny en el nostre país és el directori publicat el 1990 pel Design Council, que inclou 530 empreses de consultoria de disseny ordenades en 9 àrees d'activitats diferents i accessibles per 150 temes diversos.

Evidentment, aquest nivell d'oferta i per tant de mercat està molt lluny del de Catalunya.

Disseny, indústria i economia

El disseny és, insistim, donada la seva naturalesa, un bon indicador del nivell de desenvolupament industrial, econòmic i cultural d'una societat, però és també un mitjà, per implicat, condicionat totalment per la salut de l'economia de cada moment.

El disseny és, per això, resultat i punt de referència en tots els discursos sobre el desenvolupament.

Tanmateix, el disseny, en aquest sentit, ha jugat i està jugant un paper actiu en els processos econòmics i industrials, però sovint sembla que, més que una funció real, compleixi únicament un paper de referència, sigui un ideal pels nostres desitjos de modernització.

És precisament per tot això que no podem obviar aquesta reflexió sobre el disseny en relació a l'evolució de la nostra economia.

L'economia catalana entre 1960 i 1973 es va mostrar com la més expansiva del conjunt de l'Estat, representant una taxa mitjana del 8,4% sobre un 7,6%

per a l'espanyola, manifestant-se un important esforç inversor, una plena ocupació i convertint-se l'àmbit català en un centre d'immigració, obrint-se les empreses del país cap a mercats internacionals i experimentant un increment considerable de l'exportació.

La crisi internacional de 1973, la «Crisi del Petroli» va provocar un xoc extraordinari, canviant el panorama de forma atterradora.

«En el període 1973-1981, la desocupació registrada a Catalunya s'ha multiplicat per 15; el nombre d'expedients de regulació d'ocupació per 12; el passiu de les suspensions de pagaments per 15 i el de fallides per 93» (5).

L'impacte de la crisi econòmica va ser fortíssim, iniciant-se un llarg període d'estancament. En aquest context es van aturar els mecanismes que van fer possible l'explosió de propostes presentades pels professionals i les empreses en els salons monogràfics de la Fira i en la revista «hogares modernos», al mateix temps que les institucions econòmiques van començar a reivindicar el disseny com una eina a tenir en compte.

«Hi ha exemples d'empreses catalanes que no tan sols sobreviuen, sinó que prosperen. La clau és obrir-se a un horitzó de millorament continuat, i el disseny i la innovació són instruments eficaços per competir millor a condició que —com tots els instruments— es manegin correctament en la direcció adequada.»

Apareixen també contínues referències a les experiències desenvolupades a Anglaterra, on també s'intenten buscar fórmules per superar la greu crisi d'un país que es mou entre l'avantguarda i la decadència.

El missatge continuat que es presentava en aquests anys de traspàs econòmic i polític des de l'àmbit de la gestió empresarial, acadèmica i institucional era, com evidència el text comentat del tipus:

«D'altra banda, els esdeveniments econòmics, socials, polítics i fins i tot tecnològics s'han succeït a un ritme tan ràpid que difícilment poden seguir les transformacions corresponents en els hàbits de treball, d'organització i de gestió de les empreses. Es comprèn perfectament l'estat d'ànim actual. Tanmateix, cal reaccionar. No hi ha res pitjor en aquest moment que la resignació. Reaccionar vol dir identificar els veritables reptes, encertar el camí que la societat actual necessita i aprofitar a fons les nostres potencialitats.»

En aquest panorama, el sector exterior responia amb un cert dinamisme, experimentant-se del 1974 al 1979 un índex de creixement del 100 al 190, essent el percentatge de les exportacions catalanes dins de les de l'Estat espanyol del 21,5% el 1974 i del 23% el 1983.

D'altra banda, el sector d'exportació en aquests anys es mostra molt diversificat, la qual cosa és un aspecte positiu pel que fa al disseny.

El mercat que absorbia aquest creixement era el dels països més industrialitzats (62% del total exportat); i així, l'atenció sobre el disseny es reforça i s'amplia.

«Competir en aquests mercats vol dir enfrontar-se amb estàndards de qualitat que imposen els països desenvolupats en els seus productes o amb preus reduïts que aconseguixen els nous països industrials —principalment els dels sud-oest asiàtic— en les seves exportacions. Una vegada més, el binomi qualitat-preu i un cop més l'oportunitat del disseny i la innovació com a instrument per competir millor.»

Creixen, doncs, les expectatives i es confia en el disseny com un instrument imprescindible per superar les dificultats i les deficiències estructurals de les empreses.

La realitat és, però, menys engrescadora. De les empreses exportadores, poques tenen gabinets tècnics de disseny amb experiència. Les més importants, pel seu volum, 4,45% del total exportat el 1981, són del sector de vehicles automòbils, i el seu producte bàsic és d'origen estranger, i per tant, dissenyat a fora. Més optimista es pot ser amb el sector editorial, 13,74% del total exportat. El 3,15% correspon a empreses lligades a la moda del vestir, sector que es veu ennuolat donades les dificultats i les incògnites de cara al seu futur immediat.

D'altra banda, tampoc es pot ser optimista del tot, ja que el nostre sector d'exportació és molt petit respecte al volum dels altres països industrials, ja que únicament representa l'11,36% del PIB català i dels països industrialitzats es mou entre el 23 i el 25%.

Les perspectives idealment són bones, però una vegada més, les mancances estructurals s'imposaren, ja que el volum i la capacitat eren baixos.

En els inicis de 1985 i fins el 1989 es manifesta una marcada tendència a la recuperació de l'activitat productiva. Aquest procés d'expansió s'assenta-

va segons s'esmena en la monografia núm. 7 dedicada a l'economia a Catalunya i publicada pel Departament d'Indústria i Energia de la Generalitat «Sobre una recuperació de la inversió iniciada en els primers anys de la dècada dels vuitanta. L'expansió de les inversions industrials ha consolidat una clara recuperació de les taxes d'excedent. Paral·lelament a la reestructuració sectorial, amb la crisi dels sectors més tradicionals i l'aparició de nous sectors impulsors de creixement i de la difusió de les activitats de recerca i disseny, s'ha accentuat el procés d'oligopolització dels mercats i la penetració de la inversió estrangera».

Les exportacions en aquests anys continuen essent dinàmiques i s'adrecen sobretot als països de la Comunitat Europea. Entre 1983 i 1988 es passa del 46% al 64% del total exportat.

Les importacions, però, creixen molt més de pressa, i el total importat és molt superior a l'exportat.

L'única atenció als mercats pròxims indica possiblement la inseguretat, la inexperiència de l'empresa catalana com a conseqüència de la manca d'infraestructura i la poca tradició en la venda a l'exterior.

Si seguim, però, amb el text anteriorment mencionat, podem descobrir encara algunes qüestions prou significatives.

«El creixement de la demanda global (interna i externa), les diferències de preu i de qualitat, l'evolució dels tipus de canvi, el desarmament aranzelari i la reducció de les barreres no aranzelàries es consideren les causes principals de l'increment de les importacions.»

Així, i pel que fa al disseny, la millora de la tendència no fa més que evidenciar un cert nombre d'inconvenients i fins i tot, potser, un augment relatiu de la distància que ens separa dels països d'economies més centrades.

És evident la poca presència en el mercat de les empreses que realment tinguin una trajectòria important amb productes «dissenyats» al mateix temps que és palesa l'escassa promoció científica i l'escassa promoció científica i l'escassa promoció de política tecnològica.

«L'any 1984 (6), la despesa interior bruta en recerca i disseny a Catalunya es va estimar en 18.988 milions de pessetes, cosa que representa el 0,38% del PIB, xifra inferior a la corresponent al conjunt espanyol (0,6%) i molt allunyada de la corresponent a països com els Estats Units (2,73%), el Japó (2,6%), Alemanya (2,57%), Suïssa (2,3%), etc...»

Al mateix temps, hem de recordar que l'oligopolització incideix negativament en la correcció d'aquesta situació, ja que l'augment dels mecanismes de control del mercat tendeix a fer innecessàries les inversions per les millores dels productes.

Un altre aspecte negatiu respecte al disseny són les conseqüències de les creixents inversions estrangeres que suposen l'allunyament dels centres de decisió i de recerca i la continuada penetració de models desenvolupats a fora.

Les perspectives, doncs, si ens referim als sectors més desenvolupats de la nostra economia no són massa alentidores.

D'altra banda, però, si ens atensem a un sector més concret com el del moble, on sembla que el disseny hi juga un paper més actiu, hi trobem també nombroses contradiccions.

Segons la revista italiana «Gap Casa», en el seu informe sobre el sector del moble a Espanya aparegut en el núm. 75 de març de 1991, Espanya és el cinquè mercat europeu en dimensions. Del conjunt, l'1,8% és de mobles per la casa i el 20% per oficines i col·lectivitats. El 7% d'aquest mercat està controlat per 20 grans empreses (Xey, Granfort, Galoben, Danona, Arte Hispànica, etc...) i amb un creixement constant del 2,5%, similar al que té Itàlia. Un altre fet rellevant és que Espanya s'ha obert al mercat internacional en els darrers deu anys.

En aquest sector les importacions són també més importants que les exportacions, diferència que en el darrer any s'ha incrementat considerablement.

En opinió de l'informe, el mercat espanyol és força

interessant donada la velocitat de l'economia, la bona marxa de la construcció (cal revisar aquesta dada) i el bon creixement dels matrimonis i del nombre de fills (aquesta tendència no és tan clara a Catalunya). Des del punt de vista dels béns de consum duradors es veu que no s'ha completat el cicle de les primeres adquisicions (el 30% de les famílies no disposen d'una cuina componible). El 30%-40% de la població té un benestar modest i el 20% té un consum mig alt (disposa de segona vivenda, PC personal, microones, etc...).

Mercat, però no exempt d'inconvenients. És un mercat de 40 milions de persones amb un 60% del rèdit comunitari. El sistema de distribució de mercaderies està molt polvoritzat (15.000 punts de venda amb una mitjana de 400 m² de superfície disponible). Aquesta situació és anàloga a la d'Itàlia fa deu anys. El sector mig alt està millor.

Cal considerar per poder comparar, arribant a aquest punt, l'evolució en els darrers anys d'Itàlia, líder indiscutible del sector. Els factors d'èxit d'aquest país es deuen principalment, a la concentració de la producció i el control i la millora continuada de la distribució (pocs punts de venda i molt eficaços), la contenció dels preus, la qualitat del producte i el seu posicionament en el sector alt del mercat. Fets que, es reforcen amb la concentració que es produeix en aquests darrers anys, feta sobre un bon punt de partida i ens referim a la qualitat del disseny i el nivell d'innovació.

És precisament en relació a tot això que la nostra situació es veu molt feble. Feblesa que es fa palesa amb més força en el moment en què veiem les xifres que ens separen dels nostres veïns.

«Gap Casa», núm. 73 Desembre 1990. Pàg. 68-69

Exportació de mobles 1986-1989. (En milions d'Ecus.)						
	1986	1989	Variació %	1987/86	1988/87	1989/88
ITÀLIA	2.858,1	4.029,4		7	14	16
RFA	2.275,8	2.933,3		4	10	12
ESPANYA	266,3	398,5		45	—11	16
Importació de mobles						
RFA	1.708,1	2.564,5		16	10	18
FRANÇA	1.636,5	2.210,4		10	4	18
ITÀLIA	145,2	303,2		28	31	24
ESPANYA	89,0	264,2		82	6	54

Tanmateix, i per informació evident, ara per ara, les primeres empreses del sector estan en el nostre país allunyades del producte de «disseny» i en contra a Itàlia, entre les grans empreses capdavanteres figuren Cassina, B&B, Flos, Artemide i en el sector d'oficines Tecno i Olivetti, totes elles líders en la línia del projecte culte.

Serà, doncs, que el succés del disseny serà el succés del disseny europeu a casa nostra?

Les dades, en la nostra opinió, indiquen un context favorable però on les mancances són tan grans que el creixement porta la millora dels beneficis dels nostres socis comunitaris en contra dels nostres.

Per últim, si ens atensem al mercat del disseny i observem un àmbit d'activitat específic, nou i que ha esdevingut molt important en els darrers anys, sobretot si considerem tant el seu dinamisme, com els volums de les intervencions, com és el muntatge de grans àrees, de venda al detall (magatzems, centres de botigues, passatges comercials, xarxes de punts de venda, etc., etc.).

(12) En el cas anglès, el 1982 es van destinar de bell nou 93.000 peus quadrats de sòl per parc de venda, passant el 1988 a ser de 5.765.000 peus quadrats, el que representa una superfície acumulada en el darrer any de 11.306.000 peus quadrats; superfície que s'ha d'equipar amb suports, mobles, llums, senyals gràfics i elements de publicitat i d'informació.

Això comporta que les 20 empreses més grans que donen serveis de disseny i arquitectura en aquest sector ocupin 7.370 treballadors, dels quals 4.544 són dissenyadors qualificats.

La formació d'aquest parc professional, si ens fixem en l'antiguitat de les empreses estudiades (la més antiga es va obrir el 1912, però la quasi totalitat ho va fer després de la II Guerra Mundial i sobretot després de 1960) s'ha produït durant els darrers 20 anys. ()

És clar que no tenim cap dada equivalent en el cas espanyol o català, però de totes totes podem dir que la nostra realitat està molt allunyada de l'observada, cosa que fa suposar, si més no en relació a la formació d'àmbits d'activitats nous, que la nostra situació sigui dubtosa.

Bibliografia

(1) Llätzer Moix. «Crisi del disseny o crisi dissenyada?» a *Cultura*. Núm. 21, març 1991, pp. 42-44. Generalitat de Catalunya.

(2) Josep Ma. Rovira i Gimeno. La arquitectura catalana de la modernidad. Universitat Politècnica de Catalunya. Barcelona, 1987.

(3) Icograda. ICSID. World Design sources directory. Icograda ICSID Pergamon Press, Londres 1980. Centre Georges Pompidou, París, 1980.

(4) Màrius Carol. Cien años de diseño industrial en Cataluña. Enher BCD. Ed. Gustavo Gili. Barcelona, 1988.

(5) Josep Maria Suris, Design Council 1983. El disseny i l'economia. El paper del disseny i la innovació en la prosperitat de les empreses. Fundació BCD. Generalitat de Catalunya, Departament d'Indústria i Energia.

(6) Júlia Bosch i Jou. El sector industrial a Catalunya. Monografies d'indústria. Núm. 7. Generalitat de Catalunya. Departament d'Indústria i Energia.

(7) Júlia Guillamón. «Diseño. ¿Crisis? ¿Qué crisis?». *Ajòblanc*, abril 1991. Barcelona.

(8) C.S. «Philippe Starck defiende una mayor moralidad en la creación contemporánea» a *El País*, 12 d'abril de 1991.

(9) Anthony J. Coulson. A bibliography of design in Britain 1851-1970. The Design Council, Londres, 1979.

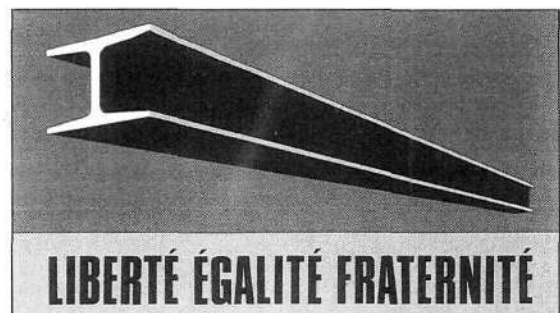
(10) Autors diversos. Plural Design. ADP. Ediciones del Serbal. Barcelona, 1989.

(11) Departament of Industrial Design. Central to Design-Central to Industry. Central School of Art & Design. Londres, 1982.

(12) Carl Gardner, Julie Sheppard. Consuming passion. The rise of retail culture. Unwin Hyman, Londres 1989.

(13) Aurelio Volpe. «Il mercato spagnolo del mobile. Opportunità e barriere.» a *Gap casa* núm. 75, març 1991. Pàg. 94.

(14) CSIL. «Produzione, mercati, redditività, affermazione del sistema italiano.» a *Gap casa*, núm. 73 desembre 1990. Pàgs. 68-69.

Economia i lluita de classes a l'Espanya dels anys setanta

Antonio Giordano

El marc institucional de la contractació col·lectiva

A Espanya, com a Itàlia, els feixistes tingueren cura de refundar enterament les institucions que defineixen i regulen les relacions laborals i ordenen la composició dels conflictes.

En la realitat de les organitzacions la «refundació» degué ser encara més completa i radical que en la lletra dels codis, ja que del milió de morts i dels centenars de milers d'exiliats formaven part els quadres obrers —anarquistes, comunistes i socialistes— allunyats per la desfeta alhora que esborrats físicament de la dinàmica social espanyola.

Del 39 al 59, a causa de la feblesa dels altres sectors socials, l'oligarquia victoriosa governà el país amb un grau d'arbitrarietat desconegut a la resta d'Europa.

Les lleis fonamentals de la nova organització sindical espanyola (O.S.E.) eren el «Fuero del Trabajo» del 9 de març de 1938, la «Ley de Unidad Sindical» del 26 de gener de 1940 i la «Ley de Bases de la Organización Sindical» del 6 de desembre de 1940. El sindicalisme lliure fou substituït pel sindicalisme imposat: la creació d'un sindicat corporatiu, únic i obligatori que, naturalment, representava alhora empresaris i obrers, sector per sector. El cap de l'OSE era el ministre de Relacions Sindicals i l'organització s'articulava segons una doble jerarquia: una «línia política» o línia de comandament —totalment nomenada des de dalt— i una «línia representativa» —elegida des de la base i dependent de l'anterior—, les estructures de les quals es corresponien paral·lelament a nivell estatal, provincial, comarcal i local.

Es tractava d'una estructura que tenia per principis fonamentals la unitat, la totalitat i la jerarquia, i era un dels sectors de l'administració de l'Estat. No es diferenciava gaire la Intersindical portuguesa, algunes estructures de la qual resten malauradament en vigor després del 25 d'abril.

L'OSE tenia com a objectius «establir la disciplina social dels productors en els principis de la unitat

i la cooperació» i «supervisar la composició dels conflictes laborals individuals».

Fins a l'any 1959 no hi va haver res que s'assemblés a la contractació col·lectiva. El nivell de vida dels obrers restà molt per sota de l'assolit abans de la guerra civil; la política autàrquica bloquejà el desenvolupament i el creixement del sector industrial: el 1960 al 41,6% de la població activa treballava en l'agricultura. A partir del 55 la completa fallida econòmica del franquisme es feia encara més evident per contrast amb el creixement econòmic europeu. Amb l'inici de les negociacions per entrar al MEC s'encetava una fase de canvis institucionals que conduïren a la creació d'una estructura de les relacions industrials, no gaire allunyada en la pràctica de les dels altres països europeus, la qual si bé als anys 60 resultava encara inacceptable per als obrers espanyols, tolerava una certa dinàmica social i era el complement necessari del «miracle econòmic» ibèric: era d'alguna manera el correlat en el camp de les relacions industrials de l'ascensió de l'Opus Dei en el camp econòmic i polític. L'abril de 1956 es produí la primera liberalització: el govern establia un augment del salari anomenat «plus de carestia de la vida». Tres mesos més tard es reconeixia que empresaris i obrers podien discutir les millores salarials. Amb la Llei de Convenis Col·lectius Sindicals del 24 d'abril del 1958 foren establertes les bases jurídiques dels convenis col·lectius. L'esmentada llei trenca la unitat formal de la representació obrera i patronal. El «sindicat», en tots els nivells tret del vèrtex —que resta sotmès a la «línia política» immutable— s'escindeix en una «secció social» que representa els treballadors i en una «secció econòmica» representativa dels patrons. En endavant, les dues parts existeixen formalment i la dinàmica social posseeix un canal legal a través del qual pot expressar-se: les dues jerarquies comencen a enfrontar-se sota la direcció del ministre, des del nivell estatal al de fàbrica, passant pels nivells provincials i comarcal.

A diferència del que es podria pensar, i malgrat l'estructura corporativa, la contractació era «articulada», és a dir que no existia un únic contracte vinculant per a cada categoria, sinó milers de convenis per categories, per àrees geogràfiques i per sectors.

Durant el primer any 18.547 obrers s'acollien a convenis col·lectius. El 1962 els convenis afectaven 2.316.000 treballadors. El 1975 —fins al mes de novembre— entraren en vigor convenis col·lectius que afectaven 1.243.891 treballadors de 251.491 empreses, sobre un total d'aproximadament 7 milions d'assalariats. El 1974 eren en vigor 1.203 convenis per a 494.747 empreses i 2.659.965 treballadors. És evident que la recessió econòmica va dificultar i retardar els acords.

Els convenis eren «actes administratius duals» per a la formalització dels quals calia la presència i l'acord de les dues seccions de la jerarquia sindical, és a dir dels representants de la patronal i dels treballadors. Si no s'arribava a un acord o si una de les parts recorria a la violència o bé a pressions il·legals, el conveni se signava igualment mitjançant l'arbitri obligatori del govern. El govern, però, no recorria prematurament a l'arbitri: abans suportava vagues —sempre il·legals— i pressions; ja que tota l'estructura fou bastida no pas per impedir la dinàmica social sinó més aviat per canalitzar-la. Per això els arbitris foren relativament pocs: el 1974 es dictaren 38 arbitris per a 11.026 empreses i 655.365 treballadors.

Tota la tasca de formalització de les plataformes reivindicatives i de negociació era realitzada, a més de les organitzacions clandestines i amb incidència real —com les Comissions Obreres i els delegats d'assemblea—, per un nombre considerable de delegats legalment elegits. A efectes de les eleccions sindicals els treballadors eren dividits en quatre categories: administratius, tècnics, especialitzats i manuals. Els treballadors elegien directament dos tipus de delegats: els enllaços sindicals i els vocals de jurat, els quals elegien —en deu nivells successius d'eleccions— els càrrecs d'empresa, d'unió, de sindicat, de federació, provincials, territorials, estatals, del comitè executiu i del Congrés. Al conjunt de l'Estat hi havia 280.497 enllaços i 70.010 vocals directament elegits, és a dir 350.507 delegats directament elegits el 1974, en representació d'uns 5 milions de treballadors, o sigui un de cada quinze treballadors. No era cosa de riure: de entre 6 a 25 assalariats s'elegia un enllaç; de 26 a 50, dos (un per als tècnics i administratius i un per als treballadors especialitzats i manuals); de 50 a 100, un per cada categoria; de 100 a 250, vuit (dos per cada categoria) de 251 a 500, dos per cada categoria i la resta proporcionalment; de 501 a 1.000, trenta-sis segons el mateix criteri; de 1.001 treballadors en amunt, quaranta-vuit. Salta a la vista que les grans empreses eren les més mal representades: és on arrelaren amb més força i exten-

sió les Comissions Obreres i on, en línies generals, els tècnics i obrers especialitzats s'unien al sindicalisme d'esquerres. De cara a les estructures sindicals, les organitzacions obreres adoptaren tres tipus de posicions: 1) suport als delegats sindicals amb la vaga com a mesura de pressió (Pirelli, C.A.S.A.); 2) proposta de substitució dels delegats (SEAT, Olivetti, Maquinista); 3) proposta de negociació directa amb els delegats elegits per l'assemblea d'empresa (a Euskadi). Els delegats eren susceptibles de ser acomiadats per haver incorregut en «indignitat» —declarar-se en vaga, per exemple—: aleshores no piden ser reelegits ni exercir el dret de vot.

Òbviament, les eleccions múltiples permetien un alt grau de control des de dalt. Això no obstant, el 1974 els treballadors espanyols van fer 2.291 vagues, amb un total de 819.822 vaguistes i de 18.864.628 hores, dades que equivalen al màxim en la història d'Espanya —incloent-hi els anys 1921 i 1934— ...tot i que la vaga era considerada delictiva. En totes les categories laborals els delegats que secundaven les organitzacions il·legals d'esquerres —o que hi estaven directament afiliats— detentaven la majoria fins i tot en els nivells més alts, després d'haver superat les eleccions successives. Ben mirat, tots havien organitzat vagues i, per tant, tots podien ser acomiadats amb la llei a la mà.

En la pràctica, però, el moviment obrer disposava d'una estructura capil·lar i difusa, tant clandestina com pública, adés amb formes legals adés il·legals. Gairebé tots els representants legals podien ser acomiadats, en cas d'aplicar-se la llei. No es podia, però, condemnar 819.822 delinqüents. Una repressió generalitzada hauria provocat una situació semblant a la del 36.

Els conflictes laborals i la distribució de la renda. La contractació del 1958 al 1974

A partir del 1963 el ministeri de Treball espanyol proporcionava dades sobre les vagues. També existeix una sèrie numèrica de les vagues, dels vaguistes i de les hores de vaga convocades per les organitzacions sindicals, sota diverses definicions del conflicte. La sèrie més detallada de totes és l'«Informe sobre conflictos colectivos de Trabajo». Hi ha alguns estudis històrics, rigorosos i documentats, sobre la contractació col·lectiva, extrets de l'«Informe», que demostren exhaustivament les arbitrietats i les pressions, les violències i les falsedats del poder feixista durant els anys objecte d'estudi.

Fins al 1965 qualsevol vaga era considerada acte de sedició. L'article 222 del Codi Penal de 1944 afirmava: «Seran condemnades com a delictes de sedició: (...), les vagues dels treballadors». Cal esperar fins al 21 de desembre de 1965 —quan ja existien dades estadístiques de les vagues dels dos darrers anys—. Set anys més tard fou substituït l'article de la llei de convenis col·lectius.

Amb la temptativa de passar d'un sindicalisme repressiu a un sindicalisme d'«integració», semblaven únicament condemnables les vagues polítiques i les vagues generals o de gran abast. Tanmateix, el 1971 el Tribunal Suprem encara sentenciava que, fins i tot després de la promulgació del decret del 22 de maig de 1970 sobre els conflictes col·lectius, aquests continuaven essent il·legals si no respectaven les normes concretes del decret, i en particular l'article 10. Això no obstant, els obrers espanyols feien vagues.

El nombre de vagues del 1966 al 1972 fou el següent: 108; 513; 309, 436; 1.547; 512; 623. El nombre de treballadors en vaga fou: 36.977; 198.740; 130.742; 205.325; 460.902; 180.578; 174.412. El nombre d'hores de vaga: 1.470.080; 1.887.693; 1.925.278; 4.476.727; 8.738.916; manquen dades: 5.928.390.

A partir del 1967 la meitat de les vagues eren polítiques: es tractava sobretot de grans i mitjanes empreses (exceptuant els darrers anys), del sector metal·lúrgic —que protagonitzà quasi la meitat de les vagues del període— i miner.

Els costos dels conflictes foren elevadíssims. La sèrie dels acomiadaments dels anys 1964 a 1971 és la següent: 20.080; 22.124; 23.667; 27.363; 29.412; 21.491; 25.810; 28.517. El nombre de treballadors suspesos era parangonable.

Per part de la patronal fou sostinguda la tesi de la concessió del dret de vaga a canvi d'una llibertat d'acomiadament encara més gran. En línies generals, almenys un sector dels capitalistes espanyols estava conforme de permetre la contractació col·lectiva: en síntesi, la patronal es mostrà satisfeta amb alguns dels resultats més immediats dels convenis col·lectius —augment de la productivitat, incentiu del rendiment, integració dels obrers—. («Valoración empresarial de los convenios colectivos 1958-70». Acción Social Patronal, Madrid, 1972).

D'altra banda és un fet conegut que l'Espanya de 1971 sortia d'un període de deu anys de «boom» eco-

nòmic ininterromput, a desgrat del «refredament» dels anys 67-68. Concretament, l'any 1970 s'havia produït un augment de la producció industrial del 8%, contra un augment del 1,6% dels preus a l'engròs. Però l'acció conjunta de la pressió policial, de la força patronal i de la intervenció dels vèrtexs sindicals limitaren de fet la dinàmica de la contractació.

Els «Planes de desarrollo» incloïen una política de rendes, expressada en normes que establien un sostre salarial calculat sumant l'augment previst de la productivitat a l'augment previst dels preus. Atès que els estudis econòmics no es decantaven precisament de part dels obrers, no cal dir que els augments dels preus i de la productivitat foren sistemàticament calculats a la baixa i que, en conseqüència, els salaris tingueren sempre un sostre molt baix. Tenint en compte que a Espanya hi havia un salari mínim garantit, diferenciat per categories —almenys teòricament—, l'efecte dels convenis consistí a fer oscil·lar els salaris entre el màxim i el mínim previst, de forma compatible amb l'eficàcia i les relacions de força, empresa per empresa i sector per sector.

Utilitzant dades de procedença diversa —si bé bàsicament convergents i amb un grau d'aproximació suficient— es pot afirmar que els salaris augmentaren en tant que percentatge del P.I.B., únicament com a conseqüència de l'augment del nombre d'assalariats, mentre que el coeficient de salaris i estipendis —obtingut multiplicant el percentatge dels salaris sobre la renda nacional pel percentatge dels treballadors assalariats —era bàsicament estable; considerant les petites variacions, val a dir que el coeficient va assolir un màxim l'any 1966 i que va decréixer els anys posteriors.

Si es contempla, per contra, la tendència dels salaris i dels preus, podem dir que en general els salaris es mantingueren durant els anys d'augment dels preus relativament baix i que es devaluaren en anys de major inflació. Les dades esdevenen més contradictòries en els últims anys. (A partir del 1972 les fonts són encara més fragmentàries.)

És del domini públic que els salaris reals augmentaren menys que la productivitat a partir del 1968, amb un agreujament de la situació en els últims anys. A Espanya òbviament mancà la fase d'inversió, perquè no es va produir una explosió de combativitat obrera del tipus de la d'Itàlia al 1969.

Segons les dades OCSE, entre el 1973 i el 1974 s'obtingué un augment de quasi el 20% dels salaris

reals, és a dir un augment del 40% dels salaris monetaris amb un augment del 23% aproximadament dels preus a la menuda, dada que pot considerar-se equivalent a la taxa de devaluació dels salaris. Si és així, voldria dir que l'any 1975 la pressió política i sindical reeixí a trencar el sistema de regulació dels salaris. Malgrat que la pressió del govern feixista alterava fonamentalment les regles del joc, en els últims anys s'esgotaren les temptatives de negar com a inexistent la lluita de classes.

La producció. Les transaccions

Al llarg dels anys estudiats (1959-1974) el P.I.B. creixia substancialment com a conseqüència del creixement de la producció industrial, que augmentava més que proporcionalment al desplaçament de força de treball del sector agrari. El desenvolupament accelerat només va ralentir durant els anys 1967-68, abans de la davallada deguda a les repercussions de la guerra del Kippur. És de remarcar que no existia cap sector econòmic en què els capitalistes espanyols fossin totalment independents del capital estranger: només les petites empreses (calçat i confecció) gaudien d'una independència total. Més d'un terç de les exportacions es dirigien a la CEE, i més d'un terç de les importacions en procedia. Quasi una cinquena part de les exportacions es dirigia als EUA.

Durant aquest període la balança comercial restà sempre en passiu, des dels 235 milions de dòlars de passiu del 1959 als 3.428 milions de dòlars del 1963. Les remeses dels emigrants i el turisme aconseguiren de reequilibrar la balança de pagaments: les re-

meses dels emigrants creixeren substancialment any rera any, des dels 38,52 milions de saldo actiu del 1959 als 911,57 milions de dòlars del 1973, tot cobrint gairebé un terç del dèficit de la balança comercial. L'any 1974 es produí una davallada, conseqüència del retorn dels emigrants durant la recessió europea.

El turisme fou l'element impulsor de l'economia franquista.

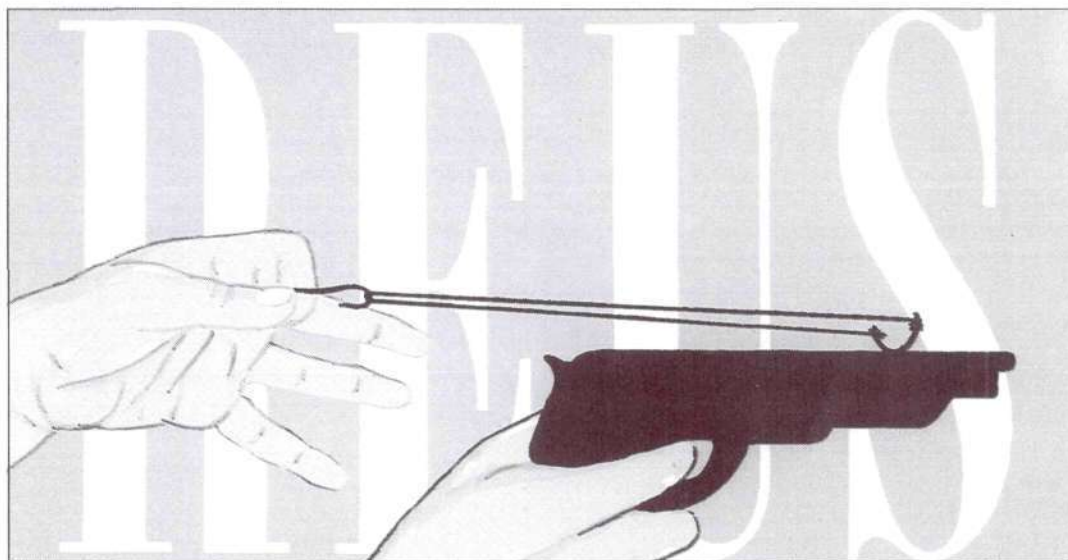
El saldo experimentà un creixement continu, llevat del 1974, des dels 130,38 milions de dòlars del 1959 als 2.878,04 del 1973. Espanya exportà força de treball i serveis turístics i importà productes industrials. Pel que fa a les mercaderies, l'exportació consistia majoritàriament en productes agrícoles i manufacturats com calçat i camises.

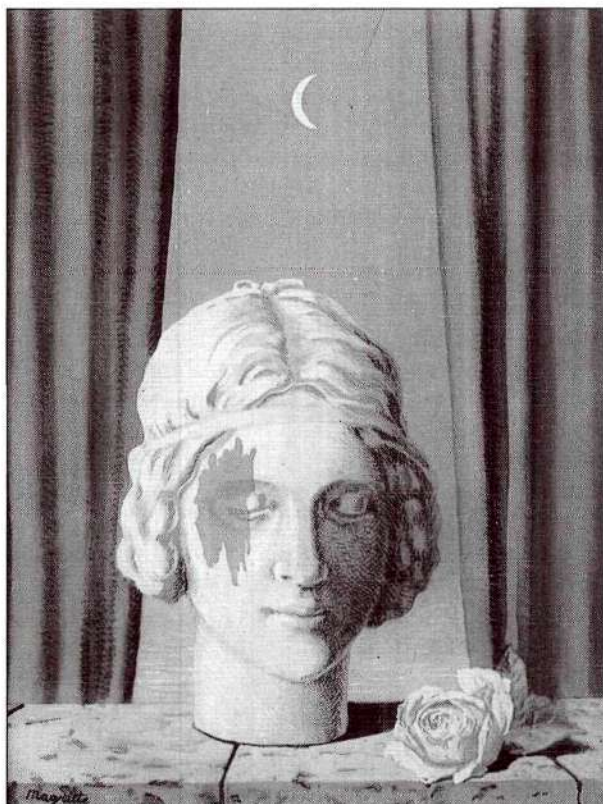
Aquesta contribució ha estat extreta de la tesi doctoral «*Situazione sociale e movimento operaio in Catalogna (1950-1975)*», presentada a la Facultat d'Economia i Comerç de Mòdena l'any acadèmic 1988-89.

Qui estigui interessat a aprofundir els aspectes que s'han esbossat, pot consultar l'obra esmentada a la biblioteca de la Facultat de Sociologia de Bellaterra o bé als arxius de Comissions Obreres de la Via Laietana.

Per a una anàlisi més exhaustiva de les dades dels principals indicadors econòmics, vegi's l'apèndix de la tesi.

(Traducció al català de Montserrat Pifarré)

Tractat del crim imperfecte

Cada dia cometem un assassinat o altre, de dimensió variada i amb reeixida també diferent. Contra nosaltres mateixos, contra els altres, contra amor. I en resulta un reguitzell de morts fosques o lluminoses, joioses o tristes, que esdevenen solc del nostre pas, pista inequívoca.

Ningú no dubta que en el reialme del crim la gamma de possibilitats és ben diversa, però sense excessiva dificultat hom podria destriar-ne els exemplars de dos bàndols prou definits. D'una banda, els crims perfectes. Els més senzills, els més abastables, també els més horribles. Ho destrueixen tot, arrenquen de soca-rel qualsevol forma de futur, no deixen cap mena de rastre de vida. Es fan amb cada caiguda dins el parany quotidià, amb les contínues acceptacions de l'afalac o de la banalitat, amb les submissións a diner, prestigi, oripell o comoditat.

El crim imperfecte és menys planer. Ens obliga al dubte, a la lluita, a la coherència, al dolor. I, imperfecte com és, no acaba mai, puix que sempre hem d'enllestir-nos a preparar nous atemptats contra tot allò que ens impedeix d'anar endavant, individualment o col·lectiva, o a apariar els crims contra el record de l'amor passat, que es resisteix a morir a desgrat de totes les embosques.

Tractat del crim imperfecte és una breu passejada sobre aquests temes, una meditació «en columna» sobre els seus múltiples aspectes. És una tornada al lloc del crim («Como el duro asesino vuelve al lugar del crimen/para percatarse del último panorama de su muerto» ens diu Roque Dalton) per tal de treure'n les lliçons consegüents.

Ara només resta esperar que el lector visiti el lloc del crim, seguint-ne tot l'itinerari. I que n'esbrini conseqüències adients.

Ab!... i que prengui les armes.

Carles José i Solsona

Revolta

Benvolgudes companyes i companys de NOUS HORIZONS:

Des de fa temps vam iniciar un procés de discussió que ens permetés conèixer-nos millor. Al mateix temps, el treball unitari entre ambdues organitzacions va ser cada cop més gran. Fins que fa més o menys un any vam decidir animar cap a la unificació.

Els fets que han esdevingut al món en aquests darrers temps, obliguen més que mai a pensar, repensar i tornar a pensar com aixecar els ideals emancipatoris i de lluita contra tot tipus d'opressió i explotació. I hem decidit fer-ho plegats en una sola organització. Una organització modesta però amb una força militant gens menyspreable, sobretot pels temps que corren.

Hem estat junts moltes vegades, és per això que ens agradaria que poguéssiu estar amb nosaltres.

LCR-MCC

Aribau, 16, pral. 2a. 08011. Tel. 302 60 90 - Bailén, 42, 1r., 2a. 08010. Tel. 265 43 66. Fax 265 68 37.

«Canelobre»

La revista «Canelobre» d'Alacant de la Fundació «Juan Gil Albert» Diputació d'Alacant ha publicat un número monogràfic «ALICANTINOS EN EL EXILIO» en el qual publica un treball meu sobre els primers dies de l'exili. Es tracta d'un treball que completa un altre que vaig fer sobre la vida concentracionària a l'Àfrica del Nord que NOUS HORIZONS va publicar-me al núm. 117 de la nostra revista.

Ignoro si teniu intercanvi amb «Canelobre». En tot cas jo els he demanat que l'enviïn a la vostra redacció. Si no ho fessin i el tema us interessa, jo us enviaria un exemplar de l'esmentat número especial.

(Encara que nadiu de Lloret, jo vaig tenir el meu domicili a Alacant del 1930 fins al final de la guerra, la qual cosa fa que alguns companys de la meua època em considerin un alacantí més, com ho reflecteix l'esmentat número.)

Últimament estic treballant en qüestions de medi ambient i em preparo sobre problemes del turisme. Subscriu el problema «creixement zero» pel turisme que també defensa la Federació d'Hostaleria CC.OO. Podrieu dir-me si N.H. ha tractat la qüestió «creixement zero». Faig donatiu de més de 60 exemplars de la col·lecció de N.H. a la biblioteca que van crear els companys de Blanes i sols dispo de d'uns dotze exemplars.

Germinal Ros

No som gaires

En el último número que he recibido de mi suscripción a la revista, leo en la última página, una nota sobre el libro LES RAONS DEL SOCIALISME, de Samir Amin, Josep Fontana, y otros, Fundació Pere Ardiaca, 1991, Barcelona, 443 páginas.

Como estoy muy interesado en este libro con varias contribuciones, y no se indica dirección alguna, mucho sabría agradecerles me indicaran dónde puedo adquirirlo.

Espero que puedan hacerme este favor, ya que no somos muchos y los que somos por falta de información no podemos en ocasiones conseguir aquello que merece divulgación.

Jesús A. Martínez Guerricabeitia

Buscant editor

En el número 21 de «N.H.», corresponent a juny 1991 i a la pàgina 15 apareix una nota titulada: «TERESA PÀMIES i la REI» redactada en termes que desvirtuen el fet que em concerneix directament.

El meu treball sobre les emissions catalanes de la Pirenaica em fou sol·licitat l'any 1986 pel Centre d'Història Contemporània de la Generalitat de Catalunya que dirigeix Josep Benet. D'acord amb les normes establertes em foren lliurades 300.000 pts. (menys 15.000 de Retenció) en concepte de «beca» que incloïa els meus viatges i estada a Madrid on es troben els arxius de la Pirenaica que em calgué consultar i utilitzar com a font d'informació sobre el tema. D'altra banda vaig entrevistar personalment o per escrit tots els col·laboradors catalans de la REI que aporten valuosos testimonis al primer i únic estudi històric sobre les emissions en català de REI.

D'antuvi, estava previst que el Centre d'Història Contemporània tramitara la publicació, com en altres casos s'havia fet. Raons de pressupost no ho van permetre. Amb autorització del director del CHC vaig oferir el treball a Edicions 62 que me'l retornà dient: «Malgrat que el teu estudi té un interès indubtable, el seu caràcter monogràfic el fa poc atractiu als ulls dels editors. Tant la direcció literària com el departament comercial n'han desaconsellat l'edició».

Convençuda del seu valor documental i humà —no sols polític— vaig proposar a N.H. si podien publicar-lo en la col·lecció que ha editat altres monografies via Editorial Columna i, naturalment, sense demanar drets d'autor. Sembla que això tampoc no és factible però no em sembla correcte atribuir-ho a què el Ministerio de Cultura no el podrà subvencionar

directament, cosa que mai no es planteja. Sembla, tal com esta redactada la nota de N.H. que la culpa la té «un dels catalans de REI i antic col·laborador de N.H. que ha esdevingut titular del ministeri». Es tracta de Jordi Solé Tura encara que s'omiteixi, el testimoni més important dels que vaig recollir pel meu treball sobre la REI. En aquesta qüestió concreta, J.S.T. no té res a veure amb la no publicació del meu treball i en deixo constància.

El treball sobre REI segueix a mans de la redacció de NOUS HORIZONS i si aquesta no té vies per fer-lo editar, prego que em sigui retornat. Tinc dret a seguir buscant un editor i els nombrosos protagonistes de l'estudi sobre REI també tenen dret a fer conèixer el seu testimoni.

Espero que aquest aclariment sigui inclòs a les pàgines del proper «Nous Horitzons». Cordialment.

Teresa Pàmies

Resposta d'Iris Zaida: És clar que J.S.T. no hi té res a veure, ni mai s'ha plantejat el tema de la subvenció. El llibre de Teresa Pàmies farà carrera tot sol: és molt bo. I.Z.

Frankfurt

Ens plau demanar-li el darrer exemplar de la seva revista, per incloure-la a l'exposició «Barcelona, una capital editorial» a Frankfurt, de la qual li adjuntem en full a part una breu descripció, en un espai destinat a la consulta on hi seran representades la gran majoria de les editorials barcelonines.

La revista ha d'arribar a la Fundació BCD (Passeig de Gràcia, 90, 2n, 2a. 08008 Barcelona).

Anna Serra
Directora de Promoció

Intercanvi

Ens interessa molt l'intercanvi amb la vostra publicació. Si vos atreu l'idea d'estar en contacte periòdicament, n'hi prou amb què la remetiu a la nostra adreça. Per part nostra la vos enviarem mensualment.

Rebeu una cordial salutació, Pòrtol juny de 1991

Biel Massot i Muntaner
Coordinador
Pòrtula (Informatiu - cultural de Marratxí)
S'Escola Vella s/n, 07141 Pòrtol

Vértice

Tendo em vista a intensificação das relações da Vértice com outras revistas congêneres, vimos propor-vos uma permuta regular das nossas publicações a qual, certamente, resultará vantajosa para ambas as partes.

Aguardando a aceitação desta proposta, com os melhores cumprimentos,

P'O Director
E. Rosa Fraga
Vértice

Propiedade EDITORIAL CAMINHO, S.A.
Alameda de St. António dos Capuchos, 6-B
1100 Lisboa (Portugal)

Crisi sistèmica a l'est

Des événements internationaux considérables sont intervenus cet été: le putsch en URSS et son échec, la faillite du PCUS, l'implosion de l'URSS.

Notre revue, tout au long des dernières années, vous a apporté informations et réflexions sur la crise à l'Est et en URSS, le devenir de ces peuples, les enseignements que le mouvement pouvait tirer de ces événements.

Qu'il s'agisse de reportages sur l'URSS ou d'autres pays de l'Est, ou qu'il s'agisse de débats et de réflexions sur le mouvement du monde, la caractérisation de la crise systémique à l'Est et dans les pays capitalistes, sur la question du marché, la mort du communisme, ou encore sur le besoin d'une révolution dans la révolution marxiste, tous ces apports de la revue sont, je crois très utiles pour mieux comprendre et intervenir face à ce qui se passe aujourd'hui.

Une des leçons des événements à l'Est est que la révolution socialiste dans les conditions modernes implique des changements radicaux de contenu et de méthode par rapport aux expériences historiques vécues. La confrontation des points de vue pour y parvenir s'impose.

Yves Dimicoli
Economie et Politique
Paris

Un manual útil

Anthony Giddens: *Sociologia*. Madrid, Alianza Editorial, 1991.

De vegades, els manuals de sociologia són clars, complets, no amaguen les coses, i intenten agafar el brau per les banyes. Per a Giddens, hi ha dues teories del canvi social: l'evolucionista (Parsons) i la materialista (Marx). Ambdues, diu, són certes, però incompletes. Els hi manca un «touch», el «touch» Weber, és a dir: integrar-hi els estils de pensament, la religió (però això Marx ja ho fa!), els sistemes de comunicació, el rol dels individus excepcionals...

Tres escenaris de futur: 1) la teoria de la convergència de l'Oest i l'Est, i, més lentament, del Nord i el Sud formulada el 1960 per Clark Kerr; 2) la hipòtesi de la societat post-industrial, i, doncs, post-moderna formulada per Alvin Toffler (1970), Daniel Bell (1973) i Alain Touraine (1974) i Boris Trankell (*The post industrial utopias*, 1987); 3) la superació del capitalisme, és a dir: participació política + democràcia econòmica + re-distribució = el socialisme. Ara: la qüestió ambiental, la batalla femenina i la pau, no es planteja aquesta superació, sinó un canvi polític global.

F.R.

Noves tecnologies, nous conceptes

Ramon Juncosa, director: *Noves tecnologies... noves professions*. Barcelona, Institut Català de Noves Professions, 1990. 346 p.

Les noves tecnologies, els nous materials, les noves formes d'organització i gestió tenen una història relativament curta. Els autors d'aquest llibre les situen als anys 70-80, encara que, per exemple, el primer ordinador electrònic sigui de 1946, i que al 1960 ja s'haguessin ideat la televisió en color, el telèfon mòbil, el so estèreo, els facsímils, els tèlex, etc. Ara: en aquesta breu història, ja s'han produït canvis importants. Les formes de producció han començat a canviar. Les formes de propietat, també. El llibre es limita a parlar del sorgiment de les noves professions, i de la necessitat d'un nou concepte de l'educació. Cal passar, es diu, «de l'aprenentatge etapa de la vida d'una persona a l'aprenentatge estil de vida», és a dir, a l'educació permanent, oberta, polivalent, interdisciplinària. I «de la societat de normes, codis i lleis a la societat del coneixement, la informació i la gestió de sistemes nous», només possible «amb autoregulació personal i col·lectiva».

F.R.

Els cartells del PSUC. 1976-1988

No és fàcil parlar d'un fill —Si et quedes curt t'ho retreuen; si et passes, tothom somriu com perdonant-te la vida. I el cas és que cal parlar-ne d'aquest fill de Nous Horitzons que no només recull els cartells d'aquest període, dels últims clandestins fins als primers d'Iniciativa per Catalunya, sinó que els analitza amb gran aprofundiment en el treball excel·lent de Xavier Ruiz Collantes.

Entenem que es tracta d'un llibre indispensable per conèixer el que ha estat la nostra història en la transició, el paper del PSUC a les primeres campanyes electorals, el contingut del seu missatge al qual mig milió de catalanes i catalans van donar suport en un període. Un llibre que molts dels que van parir els cartells, els van transportar i enganxar a les parets, voldran conservar com a reflex de part de la seva vida.

Reproduccions a tot color, estudi del que deien i volien dir o acabaven dient, no poques vegades a despit de la intenció inicial, tant és veritat que la comunicació pren personalitat pròpia, independent dels seus creadors.

Miquel de Moragas Spa, catedràtic de Teoria de la Comunicació de l'UAB i Xavier Ruiz-Collantes, doctor en Ciències de la Informació, han gaudit de tota la llibertat per fer-ne l'estudi. El resultat és apassionant.

S'hi han afegit uns quadres estadístics dels resultats electorals entre el 77 i el 88, no sempre fàcils de trobar: que faran reflexionar a més d'un...

Us invitem a comprar-lo, amb facilitats si les voleu, amb la butlleta de treball, o als locals del PSUC, o a les llibreries. I a llegir-lo. I a guardar-lo. Serà un record d'un temps viscut amb intensitat per gairebé tots els homes i dones del PSUC.

R.C.

EL CATALÀ, EINA DE FEINA

En el món del treball,
el català és cada dia més present.
Per prestigi i per servei.

Amb la participació de:

CC.OO. · UGT · USO · CGT · I-CSC · CTC · FOMENT DEL TREBALL NACIONAL · PIMEC · SEFES · AEI · ORGANITZACIONS DE CONSUMIDORS

SERVEIS LOCALS DE CATALÀ

CONSORCI PER A LA NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA

GENERALITAT DE CATALUNYA

LA gent · ÉS LA FORÇA
DE CATALUNYA

GENERALITAT DE CATALUNYA

gent

QUE VA ENDAVANT.

Gent que va endavant i que vol anar endavant. Gent que va crear una indústria tot i comptar amb pocs recursos materials. Gent que va impulsar un gran moviment cultural. Gent que va mantenir l'esperit europeu en tot moment.

Gent que avui fa créixer el seu país més que la mitjana europea.

Gent que sap que el seu futur, el seu i el dels seus fills i néts, és a Catalunya.

Gent que va endavant, que vol anar endavant. Gent que sap que, per anar endavant, un país necessita la força de la seva gent.

LA gent · ÉS LA FORÇA
DE CATALUNYA

nous horizons

